ايڏي رُڇَ!!

ڪهاڻيون - ڪٿائون

عبدالرحمٰن پيرزادو

Publication No. 220

Short Stories by Pirzado

Book No. 31

Title: Aidee Runjh

Writer, Composer, Editor, Publisher:

Abdul Rehman Pirzado

Preface: Waseem Abbas

October 20 , 2025 Hyderabad, Sindh

© Abdul Rehman Pirzado

https://el.sindhculture.gov.pk/other-pdf-books

https://www.facebook.com/groups/2948828150222204/?ref=share_group_link

https://lib.sindh.org/kitaab?_token=hsUd97eGnVaY1QcwuGKhjEccHPHrsErH5aAp7otc&category=&language=&keyword=everything&title=Abdul+Rehman+Pirzado

فهرست

مهاڳ 5

ايڏي رُڄَ 11

فيصلي سازي 13

نند 16

شعور 19

قومپرستي 21

وطن ۽ ملڪ 23

ادب جو ڪارج 25

محبت ۽ ٿُورُ 28

آزادي 31

صبر ۽ شڪر 33

اسان ماڻهون 37

جاڻَ 38

ضميرُ 45

انسان کي پالتو بٹائڻ 51

سون ۽ کَسُ 54

ماڻهو ۽ انسان 56

بدقسمتي 60

غلط فهمي 63

فلسفو ۽ سائنس 67

موضوع ۽ ماڻهو 70

شايع ڪيل ڪتاب 74

مهاڳ

وسيم عباس

عبدالرحمٰن پيرزادي جو نئون ڪتاب **ايڏي رڄ** پڙهڻ ڪئون اڳ پروفيسر منگهارام ملڪاڻيءَ جو ننڍڙو ڪتابڙو ادبي اصول پڙهيم. سنڌ ۾ خاص ڪري هندو سنڌي وڏا داناءَ هيا ڪي، پر عمومي طور ٻه، ٽوٽي جو منهنجي ايتري واقفيت ناهي سنڌي ادب سان، پوءِ ٻه محسوس ٿئي ٿو ته پهريان سنڌي ادب وڏيڪ جاندار هيو خاص ڪري ورهاڱي جي آس پاس، يعني ان کان ٿورو اڳ، ۽ ٿورو پوءِ تائين، پوءِ الائي ڪيئن جڏ اهو چاڙهه گهٽجي ويو. ان دور ۾ وڏا نالا آهن سنڌي ادب ۾. ادبي اصولن ڪئون پوءِ وري هي ڪتاب پڙهڻ لاءِ مليو جيڪو ڏاڍو اٽائو لڳو سمجهڻ مان ڪي پر هڪ ڳالهه جيڪا پروفيسر منگهارام ملڪاڻيءَ جي مان ڪي گهٽي دل سان لڳي سا ڳالهه ذهن ۾ رکي هي ڪتاب **ايڏي رڄ** پڙهيم .

پروفيسر منگهارام ملڪاڻي صاحب چئي ٿو ته" سنڌي ٻولي ڪمزور ڪانهي سنڌيءَ ۾ نون خيالن

جي ڪمي آ بس ". سچ اهو آ تہ اها ڳالھ پڙھندي ئي ذهن ۾ عبدالرحمٰن پيرزادو ۽ سندس ڪتاب آيا ها. عبدالرحمٰن پيرزادو سنڌيءَ جي جهول ۾ دنيا جهان جا خيال شامل ڪري رهيو آ پوءِ انهن ۾ ڪا ڪچ پڪائي گهٽ وڌائي بہ ٿي سگهي ٿي پر سيني ڪئون اول ۽ اهم ڳالھ اها آ تہ هو ڏڙاڏڙ سنڌيءَ ۾ لکي رهيو آ ۽ ڪتاب سافٽ ۾ ڇاپي رهيو آ ۽ هن نئين ڪتاب تي بہ مان کي ڏاڍي خوشي ٿي آ جو هن ڪتاب جي ذريعي بہ سنڌي ادب جي جهان ۾ ڪيترائي موضوع ڪيترائي خيال شامل ٿي رهيا هن، اهو سنڌي ادب لاءِ سنڌي ٻوليءَ لاءِ سنڌي سماج لاءِ سنڌي قوم لاءِ چگو آ .

هاڻي اچئون ڪتاب 'ايڏي رج' تي تہ هڪ پلي ڳالھ عبدالرحمٰن اها ڪئي آ جو هن ڪتاب ۾ ئي اهو پاڻ باسيو اٿئن تہ پاڻ انهن ايترن مختلف موضوعن تي لکڻ لاءِ هٿرادو ڏهانت جي مدد وٺندو آ. اها ڳالھ ليکڪ جي مان کي ڏاڍي وڻي ان کان اڳ جو ٻيو ڪير ائين چوي پاڻ ئي ڇٽو چوڻ صفا پلو ڪم. ذاتي طور مان کي ان تي ايڏو ڪو خاص اعتراض ڪونهي پر ضرور علمي ادبي معيار متاثر ٿيندو ليکڪ

پنهنجي دلئون ڪجھ لکي ۽ ڪمپيوٽر جي ٽيڪ تي ڳالهائي، فرق تہ آهي، پر معلومات ڪاڏئون بہ ونڊ ۾ عيب ڪونهي ڪو، علمي مقصد پوء بہ پورو ٿئي ٿو، هاڻي اهو ليکڪ جي ڪاريگريءَ تي آ تہ هو ڪيتري قدر معلومات کي سهيڙي موضوع مطابق حاصل ڪري ۽ سينگاري وٽندڙ انداز ۾ پنهنجي موضوعي فڪر ۽ انداز سان همڪنار ڪري پيش ڪري ٿو، جيئن خيال اوپرا بہ نہ لڳن ۽ متن خشڪ ٽڪائيندڙ ۽ اٽائو بہ نہ لڳي. ۽ ان ۾ ليکڪ ڪيتري قدر ڪامياب ويو آ اهو تہ پڙهندڙ ئي ٻڌائي سگھن ٿا. جيتري قدر منهنجي هڪ پڙهندڙ جي حيثيت ۾ ذاتي راءِ آ تہ منهنجي حساب سان ائين بہ ناهي تہ ليکڪ جا پنهنجا خيال آهن ئي ڪونہ ۽ رڳو هٿرادو ذهانت جون ڳالهيون هن حالانڪي اهو ڄاڻڻ ڏکيو آ تہ ليکڪ جا پنهنجا خيال ڪيترا هن ۽ ڪمپوٽر جو حصو ڪيترو آ پر پوءِ بہ لڳي ٿو تہ ليکڪ پاڻ بہ لکت ۾ موجود آهي پر ٿوري ٻولي خشڪ محسوس ٿئي ٿي ۽ علمي مواد ۽ معلومات گھٽي ڳٽيل هجڻ ڪري ٿوري ڏکيائي ٿئي ٿي. اهو انڪري بہ خاص هن ڪتاب ۾ اوپرائپ جو احساس ٿئي ٿو جو هن ۾

سماجي يا سنڌ جي جاري مسئلن جي نسبت نج علمي بحث وڌيڪ شامل هن ۽ ڳالهائندڙ بہ تمام ٿورا هن، جنهن ڪري مرڇ مسالو گهٽ ٿو لڳي اسان وري مرڇ مسالي تي هريل بہ هئون.

نون خيالن ۽ معلومات کي سنڌيائڻ هڪ اٽائو عمل آ، منهنجي حقير راءِ ۾ ان جو فطري طريقو اهو آ تہ ماڻهو دنيا جو علم ادب پڙهي ۽ پوءِ ان کي هندائي ۽ پنهنجي ديسي ماحول سان ان جي مطابقت ڳولهي، نهڪائي ۽ خوبصورت عبارت ۾ پيش ڪري. جيئن هن ڪتاب اندر هڪ اهو بہ بحث شامل آ تہ ايازِ تي الزام اٽيو آ تہ هن انگريزي ادب تئون نقل ڪري سنڌيءَ ۾ شاعري ڪئي آ. ان جو جواب تہ منهنجي حساب سان اهو ئي آ، تہ اگر ايازِ ٻاهرين ادب مئون خيال ڪٽي چوندي پنهنجي آس پاس جي ماحول سان مطابقت محسوس ڪندي انهن خيالن جو اظهار اهڙي طرح ڪيو آ جو اهي اسان جا ئي اڏما محسوس ٿين تہ پوءِ تہ الزام اجائي چئبو. اهو ترجمو تہ ناهي. پروفيسر مگهارام ان مسئلي تہ بہ چڱي روشني وڌي آ ساڳي متئين ذڪر ڪيل ڪتابڙي ۾ پر هن جو اهم موضوع ڏاريا اصطلاح ۽ الفاظ آهن، پر مان ساڳي

ڳالھ عبدالرحمٰن جي ڪتاب تي ٻہ لاڳو ڪرڻ چاھيان ٿو تہ پلي خيال ڪاٿھئون ٻہ شروع ٿيل ھجن پر ليکڪ جو ڪمال انھن ڳالھين مئون محسوس ٿيندو تہ انھن جي اسان جي ديسي ۽ آس پاس جي ماحول سان ڪيتري مطابقت آھي. ھونءَ ٻہ ادب جي چون ٿا ڪسوٽي ئي اھا آ تہ ان ۾ سماج جي عڪاسي ٿيل ھجي. واڌو اھا ڳالھ تہ ليکڪ ڪيتري قدر انھن علمي بحثن کي پڙھندڙ لاءِ سولو ڪري سمجھائي سگھيو آ ۽ آخري عرض اھو تہ خود ليکڪ جو موقف ٻہ اڇڻ گھرجي ، جيڪو ھن ڪتاب ۾ آھي. ھڪ جاءِ تي نٽشي جي ڳالھ ڪندي ليکڪ جي راءِ آ تہ نازي جرمنيءَ وارن نٽشي کي سمجھڻ ۾ غلطي ڪئي ھئي. ٻين لفظن ۾ ليکڪ ائين چوڻ چاھي ٿو تہ نٽشي جي اصل فڪر ۾ فاشزم نہ ھيو، اتي مان کي ليکڪ روايتي مارڪسوادي موقف ڪئون الڳ ٿيندي محسوس ٿئي ٿو جو مان سمجھان تہ اسڪيءَ پارا مارڪسوادي مفڪر نٽشي تي سخت تنقيد ڪري چڪا ھن ۽ چالو دور ۾ تيمور رحمان ٻہ ان موضوع تي ان راءِ جي حمايت ڪئي آ تہ نٽشي جي فڪر ۾ فاشزم ھيو. مسئلو اھو ناھين تہ ليکڪ جو روايتي

مارڪسي موقف ڪئون مٿ راءِ رکي ٿو پر مان کي خدشو اهو آ ته ڪٽي چيٽ جي پي ٽيءَ سندس راءِ کي متاثر نہ ڪيو هجي. باقي مجموعي طور ڪتاب ڪارائتي جاڻ سان پريل آ. فيصلي سازي، قوم پرستي، ضمير، شعور ادب جو ڪارج ۽ ٻيا ڪيترا موضوع بحث هيٺ آيل آهن. ننڍ جي موضوع تي ڪيترو لکيو اٽئن پر جيڪر ان تي مارڪسي سياسي پورهيت تناظر ۾ بہ بحث هجڻ کپي هان ته ڪيئن پورهيتن جي ننڍ ڦٽائي ڇڏي آ هن نظام ۽ انهن ڪئون شعور خوشيون احساس سيڪجھ وجي ٿو ڦرجندو.

ايڏي رُجَ

لياقت رضويءَ ٻاويهين سيپٽمبر سن٢٠٢٥ع تي پنهنجي فيس بوڪ بلاگن جي سلسلي اڄ جو سوال ۾ پڇيو تہ اوهان جي راءِ ۾ فطرت کي اسان جي عقل جي حساب سان هلڻ گهرجي يا اسان کي فطرت موجب سوچڻ گهرجي؟

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو تہ ماڻهوءَ جو عقل پڻ فطرت جو سرجيل مادو آهي جيڪو مغز نالي واري عضوي کي حياتيءَ جي پهرين هزار ڏينهن ۾ بنا بيان ڪرڻ جي رڳو ٻڌڻ جي قوت سان ترتيب ٿيل 'لاشعور' بڻ سالن کئون ويندي حياتيءَ جي آخري ساهه تائين حاصل ڪيل 'شعور' جي ڏي تي نہ رڳو پنهنجي پر پنهنجي ارگرد سيني شين ۽ لقائن جي پلي لاءِ ڪتب آڻيندو آهي ۽ ٻين کي مَتِ ٻہ ڏيندو آهي؟ اهو فطرت جي 'ڪُلُ' ڏاهپ جو 'جُزُ' آهي.

اهو انسانسازن هوموسپين جي پالتو قسم 'انسان' کي پالينديِ مٿي ۾ ويهاريو آهي تہ تون صفا عَقْلِ ڪُلُ، اشرف المخلوقات ۽ الائي ڇا ڇا آهين.

ايستائين جو فيض احمد فيض جھڙو بہ نائب ٿي پيو.

ماڻھو نہ ٿيو!!

وڃ!!

ايڏي رُجَ!!

فيصلي سازي

لياقت رضويءَ ٽيويهين سيپٽمبر سن۲۰۲۵ع تي پنهنجي فيس بوڪ بلاگن جي سلسلي اڄ جو سوال ۾ پڇيو تہ ٻار کي فيصلي سازي کڻڻيءَ عمر کان سيکارڻ کپي، يا ان جي ضرورت ڪانهي، اوهان وانگر ٻار فيصلو ڪرڻ پاڻ ئي سکي ويندو؟

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو تہ

ٻارن کي سندن ابتدائي ٻاروتڻ کان سندن ترجيحن کي ڳولهڻ ۾ مدد ڪرڻ کپي جيئن جيئن اهي پنهنجي آزاديءَ کي ڳولهڻ شروع ڪرن. کين ڪنهن بہ شئي جو سادو انتخاب فراهم ڪرڻ انهن کي نتيجن بابت سيکارڻ دوران بااختيار محسوس ڪرڻ ۾ مدد ڪري ٿو. سادو انتخاب مان مراد آهي پنهنجي ٻار کي بہ آپشن پيش ڪريون، جهڙوڪ بن کيڏڻن مئون هڪ چونڊڻ. بن ڪپڑن مان ڪنهن هڪ کي چونڊڻ.

ٻارن کي اهو عمل سمجهڻ ۾ مدد ڪرڻ لاءِ، والدين ۽ سنياليندڙ فيصلو ڪرڻ جي اهميت ۽ اهو انهن جي

حياتين تي ڪيئن اثر انداز ٿي سگھي ٿو ان جي وضاحت سان شروع ڪري سگھن ٿا.

ٻارن کي حوصلا افزائي ڪريون تہ اهي پنهنجي مثبت ۽ منفي ٻنهي چوندن جي نتيجن بابت سوچين.

اهو سوال پڇڻ سان ڪري سگھجي ٿو جيڪڏهن توهان هي اختيار چونڊيو تہ چا ٿيندو؟ يا

جيڪڏهن توهان هي فيصلو ڪيو تہ توهان کي ڪيئن محسوس ٿيندو؟

والدين ٻارن کي پنهنجي روزاني زندگيءَ ۾ فيصلي سازي جي مشق ڪرڻ جي حوصلا افزائي ڪري سگھن ٿا، جيئن اهو چونڊڻ تہ چا پائڻو آهي ڪهڙي راند کيڏڻي آهي. اهو انهن جي اعتماد کي وڌائڻ ۽ تنقيدي سوچ جي صلاحيتن جي نسرڻ ۾ مدد ڪري سگھي ٿو.

فيصلو ڪرڻ هڪ عمل آهي ۽ غلطيون ٿي سگھن ٿيون. ٻارن کي انهن جي غلطين مان سکڻ ۽ مستقبل جي فيصلن لاءِ ترتيب ڏيڻ جي حوصلا افزائي ڪريون. فيصلي سازي جي عمل کي سمجھڻ

سان، ٻار پاڻ ۾ زندگيءَ جون اهم صلاحيتون پيدا ڪري سگهن ٿا جيڪي ڪين بالغ ٿيڻ تائين سڀ سوچ ڏيندیون.

ٻار جي عمر مطابق فيصلي سازي جي مثالن جي ترتيب انهن ۾ آزادي ۽ اعتماد پيدا ڪرڻ ۾ مدد ڏيڻ جو هڪ بهترين طريقو آهي. عمر جي لحاظ کان مناسب فيصلو سازي جا طريقا ٻارن کي تنقيدي طور تي سوچڻ ۽ باخبر چونڊون ڪرڻ جي حوصلا افزائي ڪن ٿا، ڏميوار روئيي ۽ خود انحصاري جي بنياد قائم ڪن ٿا.

هن هٿرادو ڏهانت واري ڊجيٽل دور ۾ ٻارن کي فيصلي ڪرڻ لائق جيڪڏهن نه ٻڌائيندسين ته ڪين دنيا سان قدم ملائي وڪ ڪڍڻ ۾ ڏکيائيون ٿيندیون.

ٻارن کي فيصلو ڪرڻ جو نه رڳو موقعو ڏيڻ کپي پر ڪين ان لاءِ تيار به ڪجي ۽ همٿائجي ٻه.

نند

لياقت رضوي چوويهين سيپٽمبر سن٢٠٢٥ع تي اڄ جو سوال جي عنوان سان فيسبوڪ بلاگ ۾ پڇيو تہ اوهان ڇا ٿا سمجهو تہ نند ڪرڻ جينياتي عمل آ ، نفسياتي لقاءُ آ يا ارتقائي سڪيا؟

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو تہ

نند جينياتي، نفسياتي ۽ ارتقائي، ٽنهي قوتن کان متاثر ٿيندي آهي، پر اها رڳو ڪو هڪ يا ٻيو ناهي؛ ساهوارن ۾ نند هڪ پيچيدو ۽ مربوط عمل آهي. جن ۾ جينياتي عنصر نند کي منظم ڪن ٿا ۽ ارتقائي نفسيات اهو بيان ڪري ٿي تہ نند جا مختلف قسم ڪيئن ساهدار جي بقا کي وڌائڻ لاءِ ارتقا پذير ٿيا هوندا، ۽ نفسياتي ڪم، جهڙوڪر ياداشت وري، نند جي وارن فائدن کي اجاگر ڪن ٿا.

جينياتي پسمنظر ۾ ورثو، جينياتي پوليمورفزم، تجرباتي جانون ۾ نند ۽ نند جون خانداني لڳايون پاڻ ڏي ڏيان ڇڪائن ٿيون. نند جي خاصيتن ۾ وراثت جي اعليٰ سطح هوندي آهي، جنهن جو مطلب آهي تہ

ان ۾ جينز جو پڻ عمل دخل آهي. مختلف ساهدارن ۾ مخصوص جينياتي تبديليون (پوليمورفيزم) سجاتيون ويون آهن جيڪي انهن ۾ نندِ جي مدت ۽ وقت تي اثراندز ٿين ٿيون.

جينياتي تحقيق جي گهڻو تڻو مادِل آرگنزم جهڙوڪ ميوي جي مکين، ڪيڙن، ۽ زيبرا مڇين، ۾ نندِ جي مالیڪيولر بنيادن کي ظاهر ڪيو آهي، جيڪو نسلن ۾ هڪ محفوظ ڪم ۽ ضابطي جو ڏس ڏئي ٿو ۽ نندِ جون خاندانن ۾ موجود لڳاين جن ۾ نندِ ۾ گهمڻ، جابولڻ وغيره جو هڪ ئي ڪٽنب ۾ هجڻ نندِ جي جينياتي بنياد کي مظبوط ڪري ٿو.

نفسياتي طور نندِ سکڻ ۽ ياداشت جي لاءِ اهم آهي، نندِ جي گهٽتائيءَ سبب، فيصلي سازي ۽ تخليقيت تي منفي اثر ڏنا ويا آهن. خراب نندِ جذباتي رد عمل ۾ واڌ ۽ جذباتي ضابطي ۾ گهٽتائيءَ سان ڳنڊيل آهي، جيڪا ممڪن طور تي ذهني دٻاءُ ۽ پريشاني جو سبب بڻجندي آهي ۽ نندِ اعصابي مضبوطيءَ ۾ پڻ ڪردار ادا ڪري ٿي، جاڳڻ دوران ٿيندڙ تبديلين

۽ نئين سکيا کي مستحکم ۽ مضبوط ڪرڻ ۾ مدد ڪري ٿي.

ارتقائي نظريا تجويز ڪن ٿا تہ نندڻ رات جي اوندھ ۾ شڪار ٿيڻ جي وڏندڙ خطري جھڙن ماحولياتي عنصرن جي جواب جي طور تي ارتقا پذير ٿي آھر .ھڪ ٻيو ارتقائي مفروضو اھو آھي تہ نندڻ جاڳندي استعمال ڪيل توانائيءَ جي مختلف وسيلن کي ورائي بحال ڪرڻ جو ڪم ڪري ٿي، جيتوڻيڪ ان جي حمايت ۾ اڃا توڙي ٿيندڙ تحقيق محدود آھي.مختلف ساھدارن ۾ نندڻ جي ارتقا ظاھر ڪري ٿي تہ ان جا بنيادي ڪم، ڪارج ۽ گھٽ وڏائيءَ جو خودڪار نظام ممڪن طور تي محفوظ آھن، جيڪو سائنسدانن کي مختلف ساھدارن ۾ نندڻ جي ارتقا جو مطالعو ڪرڻ جو موقعا فراھم ڪري ٿو.

شعور

منصور علي جلباڻيءَ فيسبوڪ بلاگ ۾ لکيو تہ زندگيءَ جي بي معنويت، عارضي ۽ غير يقينيت جو شدت پريو احساس ۽ شعور خوشين کي کائي ويندو آهي. جن ماڻهن کي اهڙو شعور (عذاب) پلئہ پيو هجي سي چاهيندي بہ خوشي ماڻي ناهن سگهندا. ائين ناهي تہ هو خوش رهڻ ناهن چاهيندا، پر خوشي بہ کين بي معنيٰ ۽ عارضي لڳندي آهي. جيئن ڪنهن شاعر چيو آ تہ: جب بچھڑنے کا خوف تھا دل کو، تجھ سے ملنا بھی اک عذاب لگا

هتي هي ”خوف“ دراصل شعور آهي، وصل جي عارضي هجڻ جو شعور.جيڪو ماڻهو کي وصل جو مزو بہ پوري ريت ماڻڻ نٿو ڏي. شعور ئي آهي جيڪو ڏُکن جي ماڳ تي رَسائي ٿو. تڏهن ئي لطيف سائينءَ چيو هيو تہ: الا ڏاهي مَ ٿيان، ڏاهيون ڏُک ڏِسن

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو تہ

شعور ماڻهپي جي سگهہ ۽ انسان جو خوف آهي.

انڪري شعور ڪئون ڇرڪڻ بدرئون ماڻهپي ڏي موٽڻ جا دڳ ونڻا پوندا، جيئن لاشعور، شعور ۽ تحت الشعور جي سگهہ سان جبلتون ماڻي سگهجن.

قومپرستي

لياقت رضوي ستاويهين سيپٽمبر سن۲۰۲۵ع تي اڄ جو سوال جي عنوان سان فيسبوڪ بلاگ ۾ پڇيو ته

جابر ۽ آزاد قوم جي قومپرستي ۽ مظلوم ۽ غلام قوم جي قومپرستي اوهان جي خيال ۾ ساڳي ڳالھ آهن يا تن ۾ ڪھڙو فرق آ؟؟

اڪبر سومري لکيو ته

قوم پرستي دراصل ھڪڙو فطري پر منفي جذبو آهي، جيڪو انسانن جي وچ ۾ رنگ، نسل، علائقي، ثقافت، طور طريقن ۽ ٻوليءَ جي بنياد تي پروان چڙهي ٿو. جنهن جي ڪري ھڪڙا ماڻھو پاڻ کي ٻين ماڻھن اڳيان غير محفوظ سمجهي نفرت ڪن ٿا.

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو ته

ادا لياقت!!

منهنجي راءِ ۾ قومپرستيءَ جا ٻئي روپ دراصل انساني بنياد پرستيءَ جا روپ آهن جن جو اصل هدف

ماڻهپو ڏت ڪري ماڻهن کي پالتو انسان بنائڻ آهي جيئن ڏڻ ڏهي ۽ ساهوڪار کي ڏنارڪو ڏنڏو ڪرڻ سولو ٿي پئي.

وطن ۽ ملڪ

لياقت رضويءَ اناويهين سيپٽمبر سن۲۰۲۵ع تي اڄ جو سوال جي عنوان سان فيسبوڪ بلاگ ۾ پڇيو تہاوهان جي خيال ۾ وطن ۽ ملڪ ۾ ڪهڙو فرق آهي يا ٻيئي هڪ ڳالهہ ٿا سمجهو؟

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو تہ

ادا لياقت!!

منهنجي راءِ ۾ ملڪ هڪ مخصوص علائقو ڇئبو جنهن جي پنهنجي حڪومت، حدون ۽ آبادیون هونديون آهن. ان جو مرڪز سياسي ۽ علائقائي ڊانچو آهي، جنهن ۾ ان جي حڪومت ۽ سرحدون شامل آهن.

جيئن هڪ سنڌي ماڻهو پاڪستان، ڪئناڊا، برطانيا، آسٽريليا، سئزرلينڊ آمريڪا يا پارت، مطلب جتئون جو هن وٽ پاسپورٽ آهي انکي پنهنجو ملڪ سڏي سگهي ٿو.

پر وطن هڪ قسم جو سَڳُ آهي، هڪ فرد جو هڪ وطن، سندو يا اباڻو وطن سندس هاڻوڪي رهائشي

ملڪ ڪان جدا بہ ٿي سگھي ٿو. ان کي هڪ اهڙي جاءِ يا وطن طور بيان ڪيو ويندو آهي جتي اهو فرد يا سندس نسلي گروهه پيدا ٿيو هجي يا جتان اهي نسب جو دعويٰ ڪن ٿا، هڪ گهري ثقافتي سجاٽپ ۽ تعلق جو احساس پيدا ڪن ٿا.

وطن جو ڏيان ثقافتي، نسلي ۽ اباڻو تعلق هڪ اهڙي جاءِ سان آهي جيڪو مضبوط جذبات ۽ گهر جي احساس کي جنم ڏئي ٿو. جيئن ماڻهو جنهن جي پرکن جي سنڌ ۾ ڏِگهي تاريخ آهي، اهو سنڌ کي پنهنجو وطن سمجهي سگهي ٿو، جيتوڻيڪ اهي پاڻ ڪٿي ٻئي هنڌ پيدا ٿيا ۽ رهندا هجن.

ملڪ هڪ رسمي، سياسي اصطلاح آهي؛ وطن هڪ وڌيڪ ذاتي، ثقافتي ۽ جذباتي اصطلاح آهي.

ملڪ هڪ خودمختيار رياست طور ۽ وطن هڪ علائقي سان ماڻهن جي تاريخي تعلق سان بيان ڪيو ويندو آهي.

ادب جو ڪارج

لياقت رضويءَ ٻين آڪٽوبر سن۲۰۲۵ع تي اڄ جو سوال جي عنوان سان فيسبوڪ بلاگ ۾ پڇيو تہ فڪشن توڙي نان فڪشن جي ڪتابن پڙهڻ سان اوهان جي راءِ ۾ پڙهندڙن جي شخصيت تي ڪهڙا مثبت ۽ منفي اثر پوندا آهن ؟

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو تہ

ادا لياقت!!

منهنجي راءِ ۾ جڏهن اسان ڪتاب پڙهڻ جي ڳالهہ ٿا ڪريون تہ بنيادي طور اسان جو مطلب علم آهي

پر!

هوموسپين ساهدار جي پالتو نسل، 'انسان' ۾ اها بدعت آهي تہ اهو ڪتاب بہ 'لَستَ' لاءِ پڙهندو آهي ۽ ان جو اظهار 'لئہ لست' لاءِ ڪندو آهي جنهن کي 'فيشن' چوندا آهن.

هتي اصل سوال اهو هجڻ کپي تہ اڪثريتي پالتو انساني سماجن ۾ ڪتاب بيني ماڻهپي جو سبب بڻجي ٿي؟

هاڻي اسان جهڙن اسر ندڙ معاشرن ۾ جيڪي هونءَ ب چيئن چڙهيل مذهبي معاشرا هوندا آهن، ماڻهپي جو آسرو تہ ڪراب پڙهڻ ئي آهي جو جيڪا اسيءَ جي ڏاهاڪي تائين ٿوري ٿڪي سماجي سجاڳي ڪنهن سيسسي، ادبي شڪل ۾ هئي، اها ب هاڻ بنيادپرستيءَ ۾ غرق ٿي چڪي آهي.

افسانوي ادب ب پنهنجي سماج جي عڪاسي ڪندو آهي، اهو ب 'رامائڻ' ڪئون ويندي 'ماءُ' جهڙين لکتن جي شڪل ۾ هوندو آهي ۽ ان جو ڪڙتيل ب اهڙو ئي نڪرندو آهي.

انڪري جيڪڏهن نئون تور افسانوي يا غير افسانوي ڪتاب ب پڙهي ٿو پر کين دڳ لائڻ وارو ڪير ڪونهي تہ پوءِ ايئن ئي ٿيندو جيڪو اسان پنهنجي سماج ۾ ڏسئون پيا تہ 'اوشو' ۽ 'نووال حريري' جهڙا بنياد پرست ۽ نيولبرل ليکڪ نہ رڳو پڙهبا پر سماجي اوسر لاءِ 'ڪوٽِ' ب ٿيندا.

رهيو سوال شخصيت تي اثرن جو تہ، اهي تہ ضرور پوندا آهن، هاڻ منفي ۽ مثبت جو تعين تڏهن ڪري سگهبو جڏهن هن نيولبرل، طبقستي سناج ۾ اسان پاڻ پنهنجي ذر طئي ڪري سگهيا آهيون.

باقي ادب، افسانوي هجي يا غير افسانوي، بنيادي طور ان جو ڪارج ئي ٿُورَ جي اڻ لکائي ڪردارسازي هوندو آهي.

انڪري مان چوندو آهيان تہ اسان کي پنهنجي سماج ۾ ساجاهَ جي پوکي ڪرڻي پوندي

محبت ۽ ٿُورُ

لياقت رضويءَ ٽين آڪٽوبر سن۲۰۲۵ع تي اڄ جو سوال جي عنوان سان فيسبوڪ بلاگ ۾ پڇيو تہ هڪ راءِ آهي تہ محبت روح جي تڙپ نہ پر نسل وڌائڻ جي جبلت آ.

اوهان جي ڇا راءِ آهي ؟

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو تہ

ادا لياقت!!

فلسفي تي سوال ڪرڻ مهل جيڪڏهن ان نظريئي يا تصور جي ماخذ کي ۽ سوال ۾ بيان ڪندئو تہ پڙهندڙن کي ۽ جواب ڏيندڙن کي ۽ پنهنجي راءِ قائم ڪرڻ ۾ سولائي ٿيندي.

اوهان جو سوال'محبت روح جي تڙپ نہ پر نسل وڌائڻ جي جبلت آ' اصل ۾ ارڙهين ۽ اٽويهين صفيءَ جي جرمن فلسفي آرٿر شوپنهاور جي مايوسيءَ واري فلسفي جو خلاصو آهي.

اهو ٽڪرو هن جي ڪتاب "جيئڻ جي مرضي" مئون ورتو ويو آهي جنهن ۾ هن سيني جاندارن ۾ بنيادي، انڊي جذبي، خواهش ۽ ڪشش واري بنيادي قوت جي طور تي بيان ڪيو آهي. سندس نقطہ نظر ڪان، محبت جو احساس انهي مرضيءَ جو هڪ تفصيلي فريب آهي، جيڪو ماڻهن کي اهو يقين ڏيارڻ لاءِ نڪي ٿو ته اهي ذاتي خوشي جي پيروي ڪري رهيا آهن جڏهن ته اهي رڳو ٿُورَ جي بقا جي خدمت ڪري رهيا آهن.

اهو مفروضو صدين تي ڦهليل فلسفياتي بحث جي نمائندگي ڪري ٿو، جيڪو محبت جي حياتياتي، جبلي تصور جي هڪ وڌيڪ ماورائي، روحاني تصور سان پيٽ ڪري ٿو.

توليدي يا نسل وڌائڻ جي جبلت جي حمايت ڪندڙن ۾

شوپنهاور، ارتقائي نفسيات، نيورو ڪيمسٽري ۽ فرائيڊ جي ليبيڊو، يا حياتيءَ جي جبلت (ايروس) جي بنيادي جنسي ۽ بقا جي توانائيءَ طور ڏنو.

محبت کي روح جي خواهش جي طور تي دليلن ۾ افلاطون، صوفي روايتن، وجوديت ۽ انساني نفسيات۾ تعلق، ۽ جذباتي تڪميل جي رستي طور ڏٺو وڃي ٿو جيڪو پيدائش کان اڳتي آهي.

هاڻي جيڪڏهن روح کي مان فرد جو لاشعور چوان ته اهو بحث ئي ختم ٿي ويندو جو محبت جون ٻئي شڪليون؛ جنسي ۽ غيرجنسي تعلق جو اصل سگ لاشعور سان آهي جنهن کي جبلت ٻه چئون ٿا ۽ اها سيني ساهدارن ۾ موجود آهي.

ڪڏهن برساري ۾ ڪنهن دڳ جي پاسن ري ڦٽندڙ گاهه کي ڏسندين ته اهو ڪيئن سيئي منزلون تڙتڪڙ ۾ طئي ڪري پنهنجو ٻج ڪيرائي، ايندڙ برساري ۾ وري ڦٽڻ جو بندوبست ڪري ٿو. جيئن غربت ۾ چوڪري تڪڙي سامائبي آهي.

انڪري اهو نه وسارڻ ڪپي ته محبت جنسي هجي يا غيرجنسي ان جو بنيادي تعلق ٿُورَ سان آهي

آزادي

اڄ چوٿين آڪٽوبر سن٢٠٢٥ع تي لياقت رضويءَ فيسبوڪ بلاگ ۾ اڄ جو سوال جي سلسلي ۾ پيپيو تہ

اوهان جي خيال ۾ قومي ۽ انفرادي آزاديءَ ۾ ڪهڙو فرق آ ۽ ڪهڙي آزادي وڌيڪ ضروري آ؟

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو تہ

ادا لياقت!!

مارڪسواد ۾، قومي ۽ انفرادي آزادي الڳ الڳ تصور ڪونهن اهي هڪبئي سان ڳنڍيل ۽ سرمائيداريءَ جي تابع مادي حالتن سان مشروط آهن. فرد ۽ قوم بنهي لاءِ آزادي رڳو سرمائيداراٽي استحصال کان پورهيت طبقي جي اجتماعي طبقاتي آزاديءَ وسيلي ئي حاصل ڪري سگهجي ٿي. انفرادي، شخصي آزاديءَ کي لبرلزم جيان هڪ نج ذاتي حق طور ڏسڻ بدران، مارڪسوادي انکي هڪ فرد جي پنهنجي مڪمل صلاحيت حاصل ڪرڻ طور ڏسن ٿا. انفرادي آزادي هڪ اڪيلي فرد جي جستجو

ڪونهي. مارڪسواد ۾، اها هڪ سماجي ڪاميابي آهي. سچي انفراديت رڳو هڪ برادريءَ ۾ حاصل ڪري سگهجي ٿي جيڪا شخصي ۽ انفرادي ترقيءَ لاءِ ماحول، وسيلا، ذريعا ۽ موقعا فراهم ڪري ٿي.

مارڪسواد ۾ قومي آزاديءَ جي جدوجهد سامراجيت ۽ سرمائيداريءَ ڪئون آڇيي جي جدوجهد آهي. قوم پرستي هرگز ڪونهي.

منهن جي راءِ ۾ قومي ۽ انفرادي آزاديءَ ۾ ڪو فرق ڪونهي. اهو انڪري جو معاشي طور غلام قومن ۾ نڪو سماج آزاد هوندو آهي، نه وري ڪو فرد. سيئي ويلي جي محتاجيءَ ۾ قاتل هوندا آهن.

انڪري ڪنهن بہ سماج ۾ ماڻهپي جي آزادي تڏهن ممڪن ٿي سگهي ٿي جڏهن اهو سماج سرمائيداريءَ جي سيني شڪلين ڪئون معاشي آزادي ۽ آڇپو حاصل ڪري. ان حساب سان اشتراڪي آزادي وڌيڪ اهم آهي.

صبر ۽ شڪر

اڄ ڇهين آڪٽوبر سن٢٠٢٥ع تي لياقت رضويءَ فيسبوڪ بلاگ ۾ اڄ جو سوال جي سلسلي ۾ پيپيو ته صبر ۽ شڪر اوهان جي خيال ۾ سماجي علمن جا تصور آهن يا مذهبي تعليمات جا؟

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو ته

ادا لياقت!!

ماڻهن ۾ صبر ۽ شڪر جي تصورن جون ارتقائي پاڙون گهڻيون گهريون آهن، شڪرگذاري جون ابتدائي صورتون جانورن ۾ پرامن باهمي بقا ذريعي ۽ ماڻهن ۾ سماجي لاڳاپن جي هڪ طريقي طور ظاهر ٿيون، صبر ممڪن طور تي مستقبل تي مبني فيصلا ڪرڻ جي صلاحيت مان پيدا ٿيو، ٻنهي خاصيتن کي بن مانس ۽ چمپينزي ۾ پڻ ڏٺو ويو آهي ۽ ننڍي عمر ۾ ٻارن ۾ پڻ انهن کي ڏٺو ويو.

شڪرگذاري جي ارتقائي شروعات ۾ هڪ ٻئي جي احسان جي موٽ ۽ واپس ورائي ڏيڻ جو جذبو، بن مانس ۽ چمپينزي جهڙن جانورن جي روئيي ۾ ٻه

ڏسي سگهجي ٿي، جيڪي ڪاڏو پاڻ ۾ ورهائي ڪائيندا آهن يا هڪ ٻئي جي مدد ڪندا آهن خاص ڪري انهن جي، جن انهن جي ڪڏهن مدد ڪئي هوندي آهي.

سماجي لاڳاپن ۾ شڪرگذاري تعاون کي فروغ ڏيندي اوپرن ماڻهن کي سنگت ۾ بدلائڻ ۾ مدد ڪري ٿي، تحقيقاتي مطالعي مان ظاهر ٿئي ٿو ته اهو ڪيئن سماجي لاڳاپن ۾ فردن ۾ تعاون کي فروغ ڏئي ٿو.

تحقيق مان ظاهر ٿئي ٿو ته شڪرگذاري دماغ جي مخصوص حصن ۾ سماجي لاڳاپن، انعام ۾ همدردي سان لاڳاپيل جين سان پڻ ڳنڊيل آهي، جيڪا ماڻهوءَ جي هن خاصيت لاءِ حياتياتي بنياد کي ظاهر ڪري ٿي.

صبر جي ارتقائي شروعات ۾ مستقبل تي مبني فيصلا جن ۾ فائدن جي انتظار ڪرڻ جي صلاحيت شامل آهي، ماڻهوءَ ۾ صبر، دير سان، مستقبل تي مبني فيصلا ڪرڻ جي صلاحيت جو هڪ اهم جزو آهي.

ماڻهن جي باندرن کان الڳ ٿيڻ کان اڳ انعامن جي انتظار ڪرڻ جي صلاحيت ارتقا پذير ٿي، جيئن بن مانس ۽ چمپينزيز جي مطالعي مان ظاهر ٿئي ٿو، جيڪي صبر جي هڪ اهم درجي جو مظاهرو ڪن ٿا.

بن ۽ ٽن سالن جي عمر جي ٻارن ۾ احسانن جي بدلي چڪائڻ جي خواهش ظاهر ٿيڻ شروع ٿئي ٿي، ۽ چئن سالن جي عمر تائين، اهي موٽ ڏيڻ جو مظاهرو ڪن ٿا، جنهن ۾ مدد حاصل ڪرڻ کانپوءِ نون ماڻهن سان به حصيداري ڪرڻ شامل آهي.

پرائميٽس مطلب پولن، باندرن، چمپيهزي يا بنمانس ۽ ماڻهن جي گڏيل خاصيتن جهڙوڪر تعاون ۽ ارتقائي موافقت جي بنهي خوبين کي پيچيده سماجن جي ترقي لاءِ اهم سمجهيو ويندو آهي، جتي تعاون ۽ باهمي تعلق بقا ۽ پلائيءَ لاءِ ضروري آهن

منهنجي سمجهه مطابق صبر ۽ شڪر سماجي علمن ڪئون اڳ ارتقا جا تصور آهن جن هوموسپين قسم جي ساهدار کي ماڻهو ٿيڻ جي سفر ۾ سهولت فراهم ڪئي ۽ ڪٽنب جي اداري جي ارتقا ٿي.

مذهبن ان خصلت جو استحصال ڪري ماڻهوءَ کي پالتو ٻٽائي انسان بنائڻ لاءِ پنهنجي انسانسازيءَ جي تعليمات ۾ انهن جو پرپور استعمال ڪيو آهي.

صبر ۽ شڪر ماڻهوءَ جي صلاحيت سان گڏوگڏ سندس ڪمزوري ٿي سامهون آيا آهن جن کي بنياد ٻٽائي ساهوڪار مذهبن جو سهارو ونڊي انهن کي پهريان پالتو ٻڌايو جنهن رياست جي ارتقا ۾ هٿ وندايو ۽ اڄ ب انهن ٻنهي خصلتن جي بنياد تي ماڻهوءَ جو استحصال ٿي رهيو آهي.

اسان ماڻھون

آصف ميمڻ فيسبوڪ تي بلاگ ۾ پڇيو تہ ھتي ٽي ڪردار آھن...

ھڪ مداري، ببو ڏيڻڪي تي نچڻ وارو پولڙو ۽ ٽيون تماشائي...

انھن مان ڪنھن سان گڏ ھجڻ گھرجي...

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو تہ

اسان ماڻھو!!

پولڙي سان گڏجي نچنداسي

ڪيس بہ آزاد ڪرائينداسي

پنھنجي بہ جند ڇڏائينداسي

ٻانھين ۽ بيھي تماشو تہ انسان ڏسندا

اسان آھيون ماڻھون!!

نچي، ڪڏي ڇاڏون!!

جاڻَ

اڄ ستين آڪٽوبر سن٢٠٢٥ع تي لياقت رضويءَ فيسبوڪ بلاگ ۾ اڄ جو سوال جي سلسلي ۾ پڇيو تہ اوهان جي خيال ۾ جاڻ ڇا آهي، ماضيءَ جو تجربو، ذهن جي ڪارڪردگي يا اڃان ڪا بي ڳالھ ؟

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو تہ

ادا لياقت!!

جاڻ، تعليم يا تجربي ذريعي حاصل ڪيل نظرياتي معلومات ۽ سمجھ آهي. ماضي جو تجربو انهن واقعن ۽ رابطن کي ظاهر ڪري ٿو جيڪي ھڪ فرد سان ٿيا آهن، جيڪي سندس راءِ ۽ سمجھ کي ھڪ شڪل ڏين ٿا. ذهني ڪارڪردگي وري ذهني صلاحيتن جي استعمال ۽ عملدرآمد آهي جيڪا خاص طور تي دٻاءُ هيٺ بهترين ڪم ڪرڻ جي شڪل ونڊي ٿي، .

تجربيت Empiricism فلسفي جو نظريو آهي جنهن مطابق سڄي جاڻ تجربي مان حاصل ٿئي ٿي. ٻڌڻ،

ڏسڻ، بوءِ، ذائقو، ۽ ڇهڻ ذريعي گڏ ڪيل معلومات، يا تجربي جي بنياد تي ذهن ۾ دليل جوڙڻ ٿا.

هي اصطلاح قديم يوناني لفظ ايمپيريا مان آيو آهي، جنهن جي معنيٰ آهي "تجربو". تجربيت ان خيال تي ٻڌل آهي ته سيئي خيال هڪ پوسٽريوري آهن، لاطيني ۾ "بعد واري مان". هي عقليت پسند خيال کان مختلف آهي ته تصور "اڳئين کان" هڪ ترجيح ٿي سگهن ٿا، مطلب ته اهي تجربي تي پروسو نٿا ڪن.

سينٽ ٿامس اڪيناس، ٿامس هابس، فرانسس بيڪن، جان لاڪ، ۽ ڊيوڊ هيوم سڀ کان وڌيڪ مشهور فلسفين مان آهن جن تجربيت جي حمايت ڪئي. بيڪن، سائنسي طريقي جو حامي، تجربيت جو پيءُ سڏيو ويو آهي، جڏهن ته موضوع تي لاڪ جي لکڻين ڪيترن ئي ٻين، جهڙوڪ وولٽيئر، کي تجربيت کي وڌيڪ ترقي ڏيڻ لاءِ متاثر ڪيو. انساني علم ۽ سوچ بابت لاڪ جا نظريا ايڪويهين صديءَ ۾ فلسفين تي اثرانداز ٿيندا رهيا آهن.

سولي سنڌيءَ ۾ تجربيت جو مطلب آهي معلومات لاءِ سڌي تجربي تي انحصار. صرف ڪنهن جي ذهن ۾ ناهيل خيال جي پيٽ ۾ تجربو ڪيل معلومات جو وڏيڪ قدر ڪيو ويندو آهي.

تجربيت جا ڪجهه مثال هن ريت آهن ته پٿر سخت آهي، برف ٺڏي آهي، ۽ ڪنئور چپچپو آهي. جيستائين ڪو انهن کي سندي حواسن سان تجربو نه ڪري، اها معلومات بي معنيٰ هوندي. تجربيت پسند اهو سمجهندا ته اهو سمجهڻ جو ڪو طريقو ناهي ته پٿر سخت آهي جيستائين ڪو ان جو پاڻ تجربو نه ڪري، بي صورت ۾ اهي هو اهو ڪڏهن به نه ڄاڻندو ته سخت جو مطلب ڇا آهي.

سادي لفظن ۾ تجربيت اهو عقيدو آهي ته ڄاڻ، تجربي تي ٻڌل آهي. تجربيت پسندن جو خيال آهي ته تجربو بنيادي طور حواسن جي استعمال ذريعي حاصل ڪري سگهجي ٿو.

تجربيت جو تصور فلسفي ۾ اهو خيال آهي ته ڄاڻ حسي تجربي ذريعي حاصل ڪئي ويندر آهي. ان جو مطلب آهي ته معلومات ماڻهوءَ ۾ فطري ڪونهي پر

هو هڪ نئين ڄاول ٻار جي حيثيت ۾ تجربن ذريعي سکندو آهي.

نفسيات ۾ تجربيت حقيقتن جي سڃاڻپ ۾ تجربي جي ڪردار سان لاڳاپيل آهي. تجربيت جي مطابق، تجربا يا تہ حقيقتون مهيا ڪن ٿا يا تصديق ڪرڻ لاءِ استعمال ڪيا وڃن ٿا تہ ڪا شئي سچي آهي يا نہ.

هاڻي جيڪڏهن ڄاڻ تي نظر وجهئون تہ اها بہ ڪو هڪڙي نموني جي ڪونهي

تجويزاتي ڄاڻ: حقيقت جي ڄاڻ، يا "اهو ڄاڻڻ"، جيڪو عقيدن ۽ معلومات تي مشتمل آهي، مثال طور، اهو ڄاڻڻ تہ بہ ۽ بہ گڏجي چار ٿيندا.

طريقيڪار جي ڄاڻ يا ڄاڻڻ جو طريقو وري عملي مهارت يا ڪجهہ ڪرڻ جي صلاحيت کي چئبو، مثال طور، سائيڪل هلائڻ جو طريقو ڄاڻڻ.

واقفيت ذريعي ڄاڻ: ڪنهن شئي يا شخص سان سڌي، تجرباتي واقفيت مثال طور، هڪ ذاتي دوست کي ڄاڻڻ.

ماضيءَ جو تجربو بنيادي طور تي جاڻ کي هڪ شڪل ڏئي ٿو ۽ اهو علم جي ذريعي نهيل آهي. ان ۾ هڪ شخص جي حياتيءَ ۾ ٿيندڙ سڀ اڳوٽا واقعا ۽ حالتون شامل آهن ۽ ان جي بہ درجہ بندي ڪري سگهجي ٿي جيئن ڪنهن جي ماضيءَ مان مخصوص واقعن کي ياد ڪرڻ. ذاتي يادن جو مجموعو يا سوانح عمري، جيڪو هڪ شخص جي حياتيءَ جي ڪهاڻي ٻاهيندو آهي. ڪنهن اهم، جذباتي واقعي جي هڪ واضح ۽ تفصيلي يادگيري جنهن کي فليش بلب ياداشت ٿو چئجي

ذهني ڪارڪردگي وري دماغ جي ذهني ڪمن تي ڏيان ڏيڻ، موافقت ڪرڻ ۽ عمل ڪرڻ جي صلاحيت آهي، اهم ذهني صلاحيتون جيڪي ذهني ڪارڪردگي تي مشتمل آهن انهن ۾ توجهہ ۽ ڏيان ضابطو جنهن ۾ توجهہ جي هدايت ۽ برقرار رکڻ. ماضيءَ جو تجربو، ۽ ذهني ڪارڪردگي هڪ ٻئي سان ڳنڍيل آهن ۽ هڪ چڪر واري عمل ۾ هڪ ٻئي تي اثر انداز ٿين ٿا.

ماضيءَ جو تجربو ڄاڻ جي تعمير ڪري ٿو. ستو تجربو ماڻهن کي پنهنجي علم جي بنياد حاصل ڪرڻ ۽ ان تي تعمير ڪرڻ جي اجازت ڏئي ٿو. مثال طور، هڪ ڳوناڻي عورت جنهن وٽ رڌپچاءَ جو تجربو آهي، ان شخص جي پيٽ ۾ جنهن رڳو هڪ ڪتاب پڙهيو آهي، کاڌي جي سائنس جي هڪ گهري، وڌيڪ وجداني سمجهه پيدا ڪندو.

ڄاڻ ڪارڪردگيءَ کي وڌائي ٿي، هڪ مضبوط علم، عملن کي وڌيڪ ڪارآمد بڻائي ذهني ڪارڪردگيءَ کي بهتر بڻائي ٿو. مثال طور، هڪ ڄاڻو طبي ڊاڪٽر اڳوڻي علم جي هڪ وسيع، چڱي طرح منظم ذخيري تي ياڙيندي مريض جي تشخيص وڌيڪ جلدي ڪري سگهي ٿو.

ڪارڪردگي تجربي ۽ ڄاڻ جي هڪ گڏيل شڪل آهي، ذهني ڪارڪردگي کنهن جي حاصل ڪيل علم ۽ تجربي کي لاڳو ڪرڻ جو نتيجو آهي. اعليٰ سطحي ڪارڪردگي کي اڪثر نئين حالتن سان مطابقت پيدا ڪرڻ جي ضرورت هوندي آهي، ۽ جن

وڻ ماضيءَ جي تجربن جو ٻندار هوندو آهي اهي ائين ڪرڻ لاءِ بهتر طور تيار هوندا آهن.

جڏهن اڳوڻو علم وڌيڪ هوندو آهي تہ اهو ڪم لاءِ گهربل ذهني ڪوشش جو بار گهٽائي سگهي ٿو، بهتر سکيا ۽ ڪارڪردگيءَ کي فعال بڻائي ٿو. ان جي برعڪس، جڏهن ڄاڻ گهٽ هوندي تہ اها سکيا کي روڪي سگهي ٿي.

منهنجي راءِ ۾ ڄاڻ، ماضيءَ جي تجربي ۽ ذهن جي ڪارڪردگيءَ جو گڏيل ٻندار آهي جيڪو ماڻهوءَ جي سکيا ۽ ڪارڪردگيءَ کي فعال بڻائي ٿو.

ضميرُ

اڄ جو سوال جي عنوان سان لياقت رضويءَ انين آڪٽوبر سن٢٠٢٥ع تي پنهنجي فيسبوڪ بلاگ ۾ سوال پڇيو ته هڪ راءِ آهي ته ، ضمير پنهنجي ظلم ۽ جارحيت جي جذبن کي دٻائڻ يا داخلي ڪرڻ جو نالو آهي، اوهان جي ڇا راءِ آهي ؟

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو ته

ادا لياقت!!

اهو خيال ته "ضمير ظلم ۽ جارحيت جي جذبن کي دٻائڻ يا داخلي ڪرڻ جو نالو آهي" دراصل سگمنڊ فرائيڊ جي نفسياتي تجزياتي نظريئي جي تشريح آهي، پر اها ضمير جي ڪا مڪمل يا آفاقي تعريف ڪونهي. اهو خيال فرائيڊ جي ضمير جي نظريي کي هڪ سزا ڏيندڙ داخلي طريقيڪار طور ظاهر ڪري ٿو، پر ٻيا ڪيترائي فلسفياتي، مذهبي ۽ نفسياتي رايا موجود آهن.

فرائيڊ جي شخصيت جي نظريئي ۾، نفسيات ٽن حصن تي مشتمل آهي: اَيَ، انا، ۽ نازُ يا سپر ايگو.

اَڏِ ۾ هڪ فرد جون سڀ کان بنيادي، ابتدائي، ۽ اڪثر ڪري غير شعوري خواهشون شامل آهن، جهڙوڪ خوراڪ، خوشي ۽ جارحيت.

نازُ شخصيت جو اخلاقي جز آهي، جنهن ۾ ضمير شامل ٿئي ٿو. اهو ٻاروتڻ دوران والدين ۽ سماج پاران سيکاريل اخلاقيات ۽ قدرن کي داخلي ڪرڻ سان نھندو آهي. نازُ، اَيَ جي تسلسل کي ڏَتِ ڪرڻ جو ڪم ڪري ٿو ۽ هڪ شخص جي سوچن ۽ عملن جي تڪ تور ڪرڻ ۽ نقاد طور ڪم ڪري ٿو.

فرائيڊ جو خيال هو تہ تهذيب کي ماڻهوءَ جي بنيادي جبلتن کي دٻائڻ جي ضرورت آهي، جنهن ۾ موت جي جبلت يا ٿاناتوس شامل آهي، موت ڪئون بچڻ لاءِ جدوجهد ۾ ماڻهوءَ جي جارحاڻي ڊوڙ شامل آهي. جڏهن هو جارحاڻي جدوجهد مئون مايوس ٿئي ٿو، تہ ان کي اندر ڏانهن منتقل ڪري منجهس ڏوهہ جو احساس پيدا ڪيو وڃي ٿو جيڪو وري ضمير جي شڪل ۾ ظاهر ٿئي ٿو. ان لحاظ کان، ضمير کي جارحيت کي دٻائڻ يا داخلي ڪرڻ جي نتيجي طور ڏسي سگهجي ٿو.

ٻيون روايتون ۽ خيال ضمير جي نوعيت تي مختلف راءِ پيش ڪن ٿا.

اخلاقي دليل ڏيندي ڪيترائي فلسفي ۽ عالم ضمير کي هڪ سنجيدگيءَ واري عمل طور ڏسن ٿا جيڪو دليل جي بنياد تي اصولن کي هڪ خاص صورتحال تي لاڳو ڪري ٿو. هن راءِ ۾، رڳو جارحاڻي خواهشن جي دٻاءُ جي ذريعي نہ پر هڪ شخص جا جملي عمل ان جي رهنمائي ڪن ٿا جيڪو هن صحيح يا غلط قرار ڏنو آهي.

ڪيترين ئي مذهبي روايتون ضمير کي هڪ اندروني شعور يا الاهي آواز ڪري ڏسن ٿيون جيڪو فردن جي نيڪيءَ طرف رهنمائي ڪري ٿو. هي ضمير کي هڪ جبري قوت جي طور نہ، پر هڪ ماورائي اخلاقيات سان تعلق جي طور تي ڏسن ٿا.

سماجي سائنسدان وري ضمير کي سماجي محرڪن جي سکيا وارن جوابن جي هڪ ٻندار طور ڏسن ٿا. جنهن ۾ اخلاقيات والدين، دوستن، سنگتين، ساٿين ۽ سماج مان سکي ويندي آهي، جيڪا اهو طئي

ڪندي آهي تہ ان سماج جي رهڻي ڪهڻيءَ ۾ ڪهڙي روئيي کي صحيح يا غلط سمجهيو ويندو آهي.

اخلاقيات جو نظريو وري ضمير کي هڪ اخلاقي قوت طور بيان ڪري ٿو جيڪو تجربي، غور ۽ تعليم ذريعي تربيت ڪري وڌائي سگهجي ٿو. هي نظريو زور ڏئي ٿو تہ ضمير هڪ مقرر يا صرف سزا ڏيندڙ فيڪٽري ناهي پر اخلاقي شعور ۽ فيصلو ڪرڻ لاءِ هڪ متحرڪ صلاحيت آهي.

فرائيڊ جو خيال جيتوڻيڪ اثرائتو، نظريو آهي پر اهو مخصوص آهي جيڪو ڏوهہ ۽ اخلاقيات جي شروعات بابت آهي. اهو ضروري آهي تہ هن خاص خيال کي ضمير جي مڪمل يا عام تعريف لاءِ غلط نہ سمجهيو وڃي، خاص طور تي ٻين فلسفياتي ۽ مذهبي تشريحن جي وجود کي ٻہ ڏنو وڃي.

فرائيڊ جو ڪم جارحاڻي جذبن سان لاڳاپيل داخلي تڪرارن کي اجاگر ڪري ٿو، اهو مختلف شعبن ۾ ضمير جي معنيٰ جي مڪمل نمائندگي نٿو ڪري.

اهو دعويٰ تہ ضمير ظلم ۽ جارحيت جي ڏاڍاءُ سان بيان ڪيو ويو آهي، هڪ مخصوص، جيتوڻيڪ بااثر،

نفسياتي تجزياتي خيال جي نمائندگي ڪري ٿو جيڪو فرائيڊ کان شروع ٿئي ٿو.

مختلف خيال، ضمير کي اخلاقي دليل، بصيرت ۽ سماجي طور تي سکيل اصولن کي پنهنجو ڪرڻ طور ڏسن ٿا ۽ رڳو منفي جذبن جي دٻاءُ کي نہ پر تعميري، اخلاقي روئيي جي طرف هڪ رهنمائي جي طور تي نٿا ڏسن.

مارڪسواد ۾، اهو خيال ته "ضمير ظلم ۽ جارحيت جي جذبات کي دٻائڻ يا داخلي ڪرڻ جو نالو آهي" کي شعور جي هڪ غلط شڪل طور بيان ڪيو ويندو، هڪ ذهني حالت جيڪا ماڻهن کي انهن جي صورتحال جي ناانصافي کي سجاڻڻ کان روڪي ٿي.

مارڪسواد ۾، جنهن کي ضمير سڏيو ويندو آهي اهو هڪ موروثي اخلاقي صلاحيت ناهي، پر اڪثريتي، غالب سماجي ۽ معاشي ڍانچي جي پيداوار آهي، جيڪا سرمائيداراڻي سماج ۾ استحصال ۽ طبقاتي جدوجهد جي خاصيت آهي.

منهنجي راءِ ۾ ضمير، پالتو انسانن ۾ ماڻهپي کي ڏت ڪرڻ جي هڪ اوزار طور استعمال ڪيو ويو

آهي جيڪو بنيادي جبلتن اَڏِ، انا، ۽ نازُ يا سپر ايگو تئون هٿ کٹائڻ جو طريقو آهي.

مان وري به پنهنجو عرض ورجائيندس ته سوال پڇڻ مهل جيڪڏهن اوهان ان خيال، مفروضي يا چوٽيءَ جي نسبت بيان ڪندئو ته پڙهندڙ کي توهان سان مخاطب ٿيڻ ۾ سهنجائي ٿيندي.

انسان کي پالتو بٹائڻ

اڄ جو سوال جي عنوان سان نائين آڪٽوبر سن۲۰۲۵ع تي لياقت رضويءَ لکيو تہ هڪڙي راءِ آهي تہ ، تهذيب ۽ اخلاقيات محض انسان کي پالتو بٹائڻ جا حربا يا ذريعا آهن، اوهان جي ڇا راءِ آهي ؟

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو تہ

ادا لياقت!!

مان وري بہ عرض ڪندس تہ ڪنهن مفروضي کي جيڪڏهن سوال ڪري رکو ٿا تہ ان مفروضي جي لکندڙ جو بہ ذڪر ڪريو. مون کي اهو تسليم ڪرڻ ۾ ڪو عار ڪونهي تہ ان مفروضي تي مان گذريل سال سن۲۰۲۴ع کئون لکڻ شروع ڪيو. جنهن وقت اهو خيال منهنجي ذهن ۾ اٿيو، ان وقت اهو منهنجو نڪور خيال هيو پر پوءِ جڏهن ان موضوع تي پڙهيم تہ خبر پئي تہ ان تي جهجهو ڪم ٿيل آهي.

اسان وٽ فلسفي، اخلاقتات، تهذيبن جي ارتقا، گهريلو بنائڻ يا پالتو ساهدارن جن ۾ جانور، ٻوٽا، وڻ

۽ پوکون ته اڇن ٽيون پر دریاهن کي به پالتو ٻڌايو ويو آهي؛. جو ڪڏهن ڪٽي ذکر به ڪونهي ٽيندو.

هاڻي اچئون اوهان جي اڇوڪي سوال ڏي.

سماج انسان کي ايئن پالیندو آهي جيئن ماڻهوءَ جي ارتقائي جبلتن کي ڏٻايو وڃي ۽ سماج انهن جي خوف کانسواءِ ساڳاهي سگهي. بالڪل ايئن، جيئن اسان بگهڙ کي ڪتي ۾ تبديل ڪيو ته اهو ڊيڄارڻ کانسواءِ پنهنجي مالڪ جي خدمت ڪري.

ياد رهي ته هي خيال، اڄا هڪ مفروضو آهي جنهن ۾ وڌيڪ چيو وڃي ٿو ته ٻوٽن ۽ جانورن کي پالتو يا گهريلو ٻڌائڻ جو عمل لڳ ڀڳ ڏهه هزار سال اڳ شروع ٿيو هو. ان سان گڏو گڏ، انسانيت جي هڪ نئين دور جي پڻ شروعات ٿي، جنهن کي تهذيب ٿا ڪوٺيئون جنهن سبب اسان ماڻهن پنهنجي همعصر ساهدارن جي سماجن جي ترقيءَ کئون وڌيڪ تڪڙي ترقي ڪئي جنهن اسان جي آبادیءَ جي تيز واڌ کي پڻ ممڪن ٻڌايو.

انساني روئيي کي منظم ڪندڙ علامتي اصول، جيڪي ماڻهوءَ ثقافتي طور سکيا هوندا آهن، اهي

هر ثقافت مطابق ترتيب ڏنل ۽ پنهنجي جِستِ ۾ ترقي يافته هوندا آهن، جيڪي اهو دليل ڏيڻ ممڪن بڻائين ٿا ته انسان ٻاهرين طور تي لاڳو ڪيل علامتي سماجي روايتن ۽ اندروني طور تي نهيل، معمول جي پابندي، نازَ يا سپر ايگو ذريعي پالتو بنايل آهن. اهو پاڻ تي نازَ ڪرڻ جو تصور آهي، جيڪو تهذيب پاران انسانن کي پالڻ جي پراڻي خيال ڏانهن واپس وڃي ٿو.

ان کانسواءَ، سماج علامتي اصولن ۽ روايتن ذريعي ماڻهوءَ جي ورتاءَ جي ضابطي ۾ ڪيس ڪنهن جانور جي پالي، پالتو بنائڻ وارا سڀ طريقا استعمال ڪندو آهي.

وڌيڪ پڙهڻ لاءِ هيٺين لنڪ تي وڃي پڙهو.

https://share.google/49W3m675dopO705dD

سون ۽ ڪَسُ

نياز پنهور هڪ بلاگ ۾ لکيو ته 'جيڪڏهن اياز انگريزي ۾ ترجمو ٿئي ها ته ممڪن آهي ته ڪافي اسم مالڪ سڃاڻي پڪڙي وڻن ها،سنڌي ۾ لکو پيو هو. منوج ڪمار'

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو ته

اهڙو مترجم ڪاٿئون آڻيندئو جيڪو اياز کي انگريزيءَ ۾ ترجمو ڪري؟

منوج ڪمار لکيو ته

سائين! اسان اها ڳالهه ڪريون ٿا ته اياز جو تخليقي پورهيو تمام وڏو هو پر اياز کان ڪجهه غلطيون ٿي ويون هيون جن کي به سندس تخليقي سفر جو حصو سمجهڻ گهرجي.

خادم منگيءَ لکيو ته

هاڻي اهو ڪم چيٽ جي پي ٽي اڪ چنڊ ۾ ڪري ڏيندي.

اوهانکي موقعو مليو هيو پر اوهان ان جو فائدو نہ ورتو.

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو تہ

چيٽ جي پي ٽيءَ کئون اهو ڪم چڙهيل آهي.

اهو ڪم اهو ڪري سگهي ٿو جنهن کي سنڌي ۽ انگريزي ٻولين تي عبور هجي.

هتي سنگت کي سنڌي ئي ڪوٺ تي اچي. جيڪي ادي جي لغتن مئون ترجما ڪندا انهن کي اياز جي گهڙيل زيورن مئون 'سون' ۽ 'ڪَسُ' جدا ڪرڻ ڪاڻئون ايندو.

گهڙي ڪن لاءِ پلا جيڪڏهن اهو مڃي ٻہ وٺئون تڏهن ٻہ اياز جون لکيون سندس لکيل آهن، پلي خيال هن ڪنهن ٻي ٻوليءَ جي ادب مئون ڪنيا هجن.

پر انهن اکابرن کي انسائيڪلوپيڊيا سنڌيانا ۾ ٽيل ڪکور ڇو نٿا سجهن جيڪا ايندڙ تورن جو نور اڇو ڪندي.

ماڻهو ۽ انسان

لياقت رضويءَ ۱۲ آڪٽوبر سن۲۰۲۵ع تي اڄ جو سوال. جي عنوان سان فيسبوڪ تي لکيل بلاگ ۾ پڇيو ته چيو وڃي ٿو ته انسان بنيادي طور برو ۽ وحشي آ ، اهو سماج آ ، جيڪو کيس انسان بڻائي رکي ٿو. اوهان جو ڇا خيال آ؟

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو ته

ادا لياقت!!

پلو ٿئي مشيني مَتِ جو جيڪا تنهنجي اهڙن سوالن جي پاڄ ڪرڻ ۾ هٿ وندائي ٿي.

تنهنجو هي سوال ٿامس هابس جي فلسفي مفروضي جي عڪاسي ڪري ٿو، جنهن جو دليل آهي ته فطري حالت ۾ ماڻهو گندو، وحشي ۽ ننڍي ڄمار وارو ساهدار آهي، ۽ اهو سماج، رياست ۽ حڪومت آهي جيڪي ترتيب ۽ بچاءُ فراهم ڪري کيس انسان ڪن ٿا.

اهو مفروضو روسو جي خيالن سان متضاد آهي، جنهن جو خيال هو ته ماڻهو فطري طور تي سٺا هوندا

آهن ۽ اهي سماج طرفان سِڌاري خراب ڪيل انسان آهن.

اهو خيال ته سماج فردن کي شڪل ڏئي ٿو ۽ متاثر ڪري ٿو، سماجيات ۽ فلسفي ۾ هڪ بنيادي تصور آهي، جاکاڙ ته سماجي جوڙجڪ، اصول، ۽ رابطا انساني روئيي ۽ شخصيت جي اسرڻ ۽ مرتب ٿيڻ ۾ اهم ڪردار ادا ڪن ٿا.

ماڻهوءَ جي فطرت جي منفي پهلوئن کي روڪڻ ۾ سماج جي ڪردار جي حمايت ڪندڙ دليلن ۾ سڀ کان اڳرو ته ٿامس هابس آهي جنهن جي راءِ ۾ فطري حالت ۾، حڪومت ڪانسواءِ، ماڻهن جي زندگي سيني جي خلاف سيني جي جنگ هوندي ۽ ماڻهپو فطري طور خود غرض ۽ ظالم آهي. هن جو خيال هو ته سماج، پنهنجي قانونن ۽ طاقت جي جوڙجڪ ذريعي، انهن منفي جذبن کي روڪڻ لاءِ ضروري آهي. جنهن جي نفي انسانيت جي لوپ ڪئي آهي ته ڪيئن غلامي، بينڪيت ۽ جديد بينڪيت انهي ساڳي ٿامس جي انسانيت جي سهاري ماڻهپي جو قتلام ڪندي رهي آهي.

ٻيو آهي، وليم گولڊنگ جو ناول "لارڊ آف فلائيز"، جنهن جو اڪثر هابس جي خيال جي ادبي مثال طور حوالو ڏنو ويندو آهي، گولڊنگ چئي ٿو ته تهذيب جي ضابطن کانسواءِ، انسان وحشيت ۾ لهي ويندا.

سماجيات ان ڳالهه تي زور ڏئي ٿي ته سماجي جوڙجڪ، جهڙوڪ ڪٽنب، برادر ۽ ثقافتي اصول، سماجي ڪرڻ جي عمل ذريعي فردن کي شڪل ڏين ٿا. ان ۾ معيارن جي مطابق هلڻ، قاعدن تي عمل ڪرڻ ۽ سماجي حوالي سان شخصيت جي ترتيب ڪرڻ ۽ سکڻ سدڪارڻ شامل آهي.

جنهن کي مان سِڌارڻ يا پالتو بنائڻ چوندو آهيان ۽ منهنجي راءِ ۾ ٿامس جي دليل جو اڻ لکائو مظهر ماڻهن پاران ڪتي جهڙي خونخوار گوشت خور شڪاري جانور کي سِڌاري پالتو بڻائي نه رکِو ماني کارائي پر کيس گونهُ به کائڻ جي عادت وڏي جيڪو سندس فطري حالت ۾ ممڪنات ۾ شامل ڪونهي.

هاڻي ٿورو سوچجو ته هي انسانسازيءَ جا ادارا جڏهن گناهه جو تصور پيش ڪن ٿا ته اهو ظاهر ڪري ٿو ته هرڪو هڪ ماڻهو گنهگار فطرت سان پيدا ٿئي

ٿو، جر ڪنهن جي اندر هڪ جانور آهي. اهو اندر جو جانور آهي جيڪو هڪ وحشي حالت ۾ ظاهر ٿئي ٿو، جنهن جو مطلب آهي تہ اهو هڪ جان هجڻ جي ڪري ان جي حفاظت ڪرڻ جي هڪ جينياتي صلاحيت آهي، ڪو عيب تہ ڪونهي.

روسو جي هن دليل ۾ مونکي تہ وڏو وزن ٿو لڳي جڏهن هو چوي ٿو تہ يقين ڪيو ماڻهو سنا پيدا ٿين ٿا پر سماج طرفان کين مليل تربيت سبب اهي خراب ٿين ٿا. هو دليل ڏئي ٿو تہ سماجي ادارا ۽ ملڪيت جي عدم مساوات بنيادي سبب آهن جيڪي برائيءَ ڏانهن وڃن ٿا.

مارڪسواد ۾ بہ ماڻهو سماجي ۽ تخليقي مخلوق آهن. سرمائيداري، انساني فطرت ڪونهي، اها، ماڻهن کي سندن محنت کان پري ڪرڻ ۽ استحصال کي فروغ ڏيڻ سان مقابلي ۽ تڪرار جو سبب بڻجي ٿي. مارڪسواد جي مطابق، سرمائيداريءَ تحت سماج جي جوڙجڪ سماجي مسئلا پيدا ڪري ٿي، ۽ هڪ ڪميونسٽ سماج حقيقي انساني صلاحيت کي ظاهر ڪرڻ جو سبب بڻبو.

بدقسمتي

لياقت رضويءَ تيرهين آڪٽوبر سن٢٠٢٥ع تي اڄ جو سوال جي عنوان سان پنهنجي فيسبوڪ بلاگ ۾ پڇيو تہ بورخيس جي راءِ آ تہ ، بدقسمتي ڪا خوشقسمتيءَ جي غير موجودگي ناهي. اها ڪا مثبت شئي آهي. اوهان جي ڇا راءِ آهي ؟

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو تہ

ادا لياقت!!

پلو ٿئي مشيني مَتِ جو جيڪا تنهنجي انهن فلسفياڻن سوالن جي انج ڪرڻ ۾ سهولتڪار ٿي پئي آهي.

توهان جنهن اقتباس جو حوالو ڏنو آهي، اهو جارج لوئس بورجس جو ڪونهي.

اها هڪ چوٽي آهي جيڪا اڪثر پهرين صديءَ جي هڪ رومن شهنشاهہ ۽ استوڪ فلسفي مارڪس اوريليس سان منسوب ڪيو ويندو آهي: "بدقسمتي ـ نيڪيءَ سان پيدا ٿئي ٿي خوش قسمتي". هن خيال جو مطلب آهي تہ جڏهن بدقسمتي کي وقار ۽ همت

سان منهن ڏيڻو پوي ٿو، تہ اهو طاقت ۽ مثبت تجربي جو ذريعو بڻجي سگهي ٿي. اهو مشڪل کي صرف سڃي قسمت جي ڪوٽ جي طور تي نہ، پر پنهنجي ڪردار کي ثابت ڪرڻ ۽ اڳتي وڌڻ جي موقعي جي طور تي ٻيهر بيان ڪرڻ بابت آهي.

اهو ساڳو قول مختلف هنڌين سندس استوئڪ فلسفي طور هيئن بہ درج آهي تہ

بدقسمتي نيڪيءَ سان پيدا ٿئي ٿي، جيڪا" خوش نصيبي آهي".

استوئڪ فلسفي ۾ ان چوٽيءَ جو مطلب اهو ٻڌايو ويو آهي تہ جنهن طريقي سان ڪو ماڻهو ڏکيائين کي نيڪيءَ ۽ ايمانداري سان منهن ڏئي ٿو، اهو بدقسمتيءَ کي مثبت تجربي ۾ تبديل ڪري سگهي ٿو.

استوئڪ فلسفي ۾ ان کي وڌيڪ هن ريت بيان ڪيو ويو آهي

مصيبت کي ٻيهر بيان ڪرڻ: بدقسمتي کي غير فعال طور تي قبول ڪرڻ جي بدران، خيال ان سان فعال طور تي مشغول ٿيڻ آهي. ائين ڪرڻ سان،

توهان هڪ منفي واقعي کي مثبت ۾ تبديل ڪري سگهو ٿا.

واڌ جو موقعو: بدقسمتي هڪ استاد ٿي سگهي ٿي، قيمتي سبق فراهم ڪري ٿي جيڪا ذاتي واڌ ۽ زندگيءَ کي وڌيڪ سمجهڻ جو سبب بڻجي ٿي.

قسمت جي وصف يا تعريف: اسٽوئڪ فلسفي موجب بدقسمتيءَ جو تجربو اهو واضح ڪرڻ ۾ پڻ مدد ڪري سگهي ٿو ته حقيقي سڃي قسمت ڇا آهي.

چوٽيءَ مطابق "بدقسمتي اسان کي ٻڌائي ٿي تن قسمت ڇا آهي".

فعال جواب جو محرڪ: جذبو هڪ غير فعال جي بدران مشڪلن جي هڪ فعال جواب کي همٿائي ٿو، جيڪو مشڪلاتن تي قابو پائڻ ۽ ڪنهن فرد جي صلاحيت حاصل ڪرڻ لاءِ ضروري آهي.

غلط فهمي

لياقت رضويءَ چوڏهين آڪٽوبر سن٢٠٢٥ع تي اڄ جو سوال جي عنوان تحت پنهنجي فيسبوڪ بلاگ ۾ پڇيو تہ ،لازلو ڪرازنا هورڪائي جي راءِ آ تہ ثقافت جي تاريخ، وڏن مفڪرن جي غلط فهمين جي تاريخ آهي. اوهان جي ڇا راءِ آهي ؟

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو تہ

ادا لياقت!!

توهان جي هن سوالن جي سلسلي مون کي جيڪو وڌيڪ پڙهڻ، جانچڻ ۽ جواب ترتيب ڏيڻ جو موقعو ڏنو آهي، ان لاءِ توهان جي مهرباني.

مان توهان جي سوالن جي پانج مشيني مَتِ ذريعي ڪندو آهيان جيڪو هن هٿرادو ذهانت يا مشيني مَتِ جي صديءَ ۾ منهنجي سمجهہ آهر هڪ بهترين ذريعو ٿي سامهون آيو آهي.

اڳ جڏهن اهڙي قسم جون ڳالهيون توهان جهڙا گهڻ پڙهيا ڪندا هئا تہ اسان سامهون وينل ڪُتِ خلق کي

رڳو درست تسليم ڪرڻ ڪئون سواءِ ڪو دڳ ڪونہ هوندو هيو.

اهو حشر مون مارڪس ۽ مارڪسواد سان اڪئين ڏٺو.

هاڻي اڇئون توهان جي اڳوڪي سوال ڏي تہ اها دعويٰ تہ لاسزلو ڪراسناهورڪائي چيو آهي تہ، "ثقافت جي تاريخ عظيم مفڪرن جي غلط فهمين جي تاريخ آهي،" هڪ غلط نسبت لڳي ٿي. اهو هڪ اقتباس آهي جيڪو غلط طور تي هنگريءَ جي ليکڪ سان جوڙيو ويو آهي، جيڪو پنهنجي فلسفياتي ۽ اڪثر ڪري مايوس ڪندڙ ناولن لاءِ مشهور آهي، ۽ جنهن تازو ادب جو سن۲۰۲۵ع جو نوبيل انعام کٽيو آهي. اهو اقتباس پاڻ ۾ين فلسفين جي سوچ سان وڌيڪ ويجهڙائي رکي ٿو، ۽ ساڳئي خيال جو اظهار فريڊرڪ نيٽشي پڻ پنهنجي لکڻين ۾ ڪيو آهي.

سوال ۾ ڏنل هنگريءَ جي ناول نگار لاسزلو ڪرزنا هورڪائي جو نالو هتي پل ٿي لڳي. هو هڪ حقيقي ۽ مشهور شخصيت آهي، پر اها چوٽي سندس لکتن

۾ نظر نٿي اچي. سندس سن۲۰۲۵ع جي نوبيل انعام کٽڻ تي بحث ڪندڙ هڪ خابرو مضمون ۾ مضمون لکندڙ ساڳي ڳالھ "ثقافت جي تاريخ غلط فھمين جي تاريخ آھي،" جو حوالو ڏنو آھي، جيڪو اھو ڏيکاري ٿو تہ اھو خيال گردش ۾ آھي ۽ ثقافتي سوچ سان ڳنڍيل آھي، پر ضروري ناھي تہ اھو ھورڪائي جو چيل ھجي.

اھو اقتباس فريڊرڪ نيٽشي جي ڪم ۾ ھڪ بنيادي موضوع جي نشاندھي ڪري ٿو. جرمن فلسفيءَ جو خيال ھو تہ عظيم ذھن اڪثر ڪري غلط فھمي جي پيٽ ۾ سمجھي وڃڻ کان وڌيڪ ڊڄندا آھن، ڇاڪاڻ تہ سچي سمجھ انھن جي سڀ کان نازڪ ۽ گھري فطرت کي ظاھر ڪري ٿي. ھن اھو پڻ ڳولھيو تہ خيالَ دانشورن کان اڪثر ڪري اھم سماجي اثرن سان وسيع ثقافت ۾ ڪيئن جذب ٿين ٿا، جيئن ثقافتن کي تبديل ڪيو ويندو آھي ۽ ڪيئن مختلف ثقافتن ۾ انھن خيالن جي ٻيھر ورائي تشريح ڪئي ويندي آھي.

ان چوٽيءَ جي بنياد ۾ هڪ خيال آهي تہ ثقافت اصل خيالن جي ٻيهر تشريح سان نهيل آهي جيڪو فلسفي ۽ ثقافتي نظريئي ۾ هڪ قائم ٿيل تصور آهي.

هڪ عظيم مفڪر جي ڪم جي تشريح ڪڏهن بہ جامد نہ هوندي آهي. اها وقت سان گڏ تبديل ٿيندي رهندي آهي جيئن خيال هڪ علمي حوالي کان وسيع سماج ڏانهن منتقل ٿين ٿا تہ اهي آسان، رومانوي، يا مسخ ٿيل ٿي ويندا آهن.

نطشي پاڻ هن واقعي جو هڪ بهترين مثال آهي. سندس فلسفياتي تصور اوبرمينش يا سپرمين، جي نازي حڪومت پاران پنهنجن نظرياتي مقصدن لاءِ مشهور طور تي غلط تشريح ڪئي وئي، جيڪو پنهنجي جِسِتِ ۾ هڪ عظيم مفڪر جي "غلط فهمي" جي هڪ ڊرامائي ۽ افسوسناڪ مثال آهي.

فلسفو ۽ سائنس

لياقت رضويءَ اڄ پندرهين آڪٽوبر سن۲۰۲۵ع تي فيسبوڪ جي هڪ بلاگ ۾ اڄ جو سوال جي عنوان سان پڇيو تہ ہرٽرينڊ رسل جو خيال آ تہ ، سائنس اها آهي جا اوهان ڄاڻو ٿا ۽ فلاسافي اها آهي جيڪا اوهان نہ ٿا ڄاڻو. اوهان جو ڇا خيال آ ؟

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو تہ

ادا لياقت!!

برٽرينڊ رسل پنهنجي انهي راءِ ۾ جڏهن، سائنس ۽ فلسفي ۾ فرقجو ليکو ڇڪي ٿو تہ اهو جدت ۽ مفروضي ۾ فرق بيان ڪندي ڳالهہ جو ڳجهہ کولي ٿو تہ سائنس علم ۽ حقيقتن تي ٻڌل آهي، جڏهن تہ مفروضو جنهن کي هو فلسفو ٿو ڪوٺي: نامعلوم، تجريدي ۽ غير يقينيءَ کي ڳولهي ٿو. سائنس ان بابت آهي جيڪو مشاهدي ۽ تجربي ذريعي ثابت ڪري سگهجي ٿو، جڏهن تہ مفروضو انهن سوالن سان معاملو ڪري ٿو جيڪي اڃا تائين جواب ڏيڻ

جي قابل ناهن يا جيڪي موجوده سائنسي طريقيڪار جي دائري کان ٻاهر آهن.

رسل وڌيڪ وضاحت ڪئي ته جيئن سائنسي علم اڳتي وڌندو آهي، اهي مسئلا جيڪي ڪڏهن مفروضن جي شڪل ۾ فلسفي سان تعلق رکندا هئا سائنس جي دائري ۾ شامل ٿي ويندا آهن، ٻنهي جو مقصد سچائيءَ ڏي وڪ وڌائڻ آهي.

ياد رهي ته جنهن کي سائنس ٿو چئجي اها حقيقتن، يقيني ڳالهين، ۽ اهي راز جيڪي معلوم ٿي چڪا آهن ۽ منظم تجربي ۽ مشاهدي ذريعي ثابت ڪري سگهجن ٿا، انهن جي ڳالهه ڪري ٿي.

فلسفو وري وجود ۽ اخلاقيات جهڙن نامعلوم، تجريدي تصورن، ۽ بنيادي سوالن جي ڳولها ڪري ٿو، جن وٽ ايجا تائين ثابتيءَ جوڳو علم يا اوزار يا وسيلا ڪونهن جيڪي ان مفروضي جو قطعي جواب فراهم ڪن.

سائنس ۽ فلسفو هڪ ٻئي جا معاون آهن. فلسفو، بنيادي مفروضن تي سوال اٺاري، سوچ کي ايواري ٿو ۽ سائنس وري انهن کي چنڊي چاڙي نروار ڪري

سوالن جا جواب فراهم ڪري ٿي. اهي هڪ ٻئي جا مددگار آهن.

ارتقا جي ان سفر ۾ رسل فلسفي کي سائنس جي پيشرو طور ڏٺو آهي. هن جو چوڻ آهي ته جيئن سائنسي سمجهه وڌي ٿي، اها ڪجهه مسئلن جا جواب فراهم ڪندي انهن کي فلسفي جي دائري مٿون ڪڍي حقيقت ۽ سائنسي يقين جي دائري ۾ منتقل ڪندي آهي. ايئن مفروضي ۽ تحقيق جو سڳ سائنسي لقائن تئون پردو هٽائيندو آهي.

موضوع ۽ ماڻهو

لياقت رضويءَ اڄ جو سوال جي پنهنجي فيسبوڪ سلسلي ۾ سورهين آڪٽوبر سن۲۰۲۵ع تي پڇيو تہ ميشل فوڪو جي راءِ آهي تہ ماڻهو سماجي بناوٽ آ ، جيڪو عالمي ۽ ابدي وجود بجاءِ تاريخي ۽ ثقافتي قوتن جي پيداوار آ. اوهان جي ڇا راءِ آهي ؟

عبدالرحمٰن پيرزادي لکيو تہ

ادا لياقت!!

اوهان جي سوال ۾ پڇيل ڳالھ مشيل فوڪالٽ جي راءِ کي ظاهر ڪري ٿي جنهن مطابق انساني موضوع ھڪ عالمگير مستقل نہ پر ھڪ تاريخي ۽ سماجي تعمير آهي جيڪو طاقت جي لاڳاپن، گفتگو ۽ ثقافتي قوتن طرفان ڏنل شڪل ۾ آهي. سندس ڪم انسان هجڻ جو مطلب بيان ڪري ٿو، جنهن ۾ انسان جي سندي ۽ جسم جي سمجھ شامل آهي، فوڪالٽ جي راءِ آهي تہ هر سماج جو انسان، پنهنجي تاريخي تبديلين ۽ گفتگو جو نتيجو آهي جيڪي وضاحت

ڪن ٿا تہ ڇا عام طور تي سنو يا ڇا انحراف سمجهيو ويندو آهي.

انسانيت کي هڪ تاريخي پيداوار جي طور ڏس دي فوڪالٽ دليل ڏئي ٿو تہ انساني وجود مقرر ناهي پر تمام گهٽو تاريخي آهي. هو تجويز ڪري ٿو تہ انسان بابت جيڪو سچ ڪان وڌيڪ انساني آهي اهو سندس تاريخ آهي ۽ هر سماج آهر شيون ٻي صورت ۾ مختلف بہ ٿي سگهن ٿيون.

طاقت ۽ گفتگو جو ڪردار جنهن کي مان سِڌارڻ جو عمل چوندو آهيان:. اهو بيان ڪندي، فوڪالٽ جو خيال آهي تہ انسانن کي مخصوص تاريخي طريقن ذريعي سِڌايو ويندو آهي، جيڪي ان سماج جي طاقت جي بحث مباحثي ۽ تاجي پيٽي کان متاثر ٿين ٿا. اهي گفتگو ۾ علم، عملن ۽ قاعدن جا نظام آهن جيڪي حقيقت جي اسان جي سمجهہ کي بيان ڪن ٿا ۽ اسان جي روئيي کي شڪل ڏين ٿا.

فوڪالٽ نظم و ضبط ۽ حياتياتي طاقت جهڙن عملن ڏانهن پڻ اشارو ڪري ٿو مثال طور جسمن کي ڪيئن ڪنٽرول ڪيو ويندو آهي ۽ ڪجهہ مخصوص

طريقن سان عمل ڪرڻ لاءِ سِڌايو ويندو آهي، هڪ گفتگو جي مشق ٻاهي، ان تي ننڍي لاءِ ڪئون جھڙوڪر عمل ڪرايو ويندو آهي ۽ جيڪو ان مشق تي عمل ڪندي جيئن جو تيئن بيان ڪري ان کي سماج جو عام فرد سمجھيو ويندو آهي.

فوڪالٽ جو ڪم هڪ اڳ ۾ موجود، ضروري خود جي خيال کي چئلينج ڪري ٿو. ان جي بدران، هو اهو موقف اختيار ڪري ٿو ته فرد هڪ موضوع آهي جيڪو تاريخي ۽ سماجي عملن ذريعي ٺهيل آهي. سندس لفظن ۾، تاريخ انهن موضوعن کي تاريخ ٻاهڻ کان وڌيڪ موضوع بڻائي ٿي.

ايستائين ته مان به فوڪالٽ سان متفق آهيان. منهنجي به اها ئي راءِ آهي ته جنهن کي اسان عام طور انسان چئون تا اهو هوموسپين نسل جي ساهدار جو پالتو قسم آهي جنهن کي سماج هڪ گفتگو جي مشق ٻاهي، ان تي ننڍي لاءِ ڪئون عمل ڪرائي، سِڌائي تيار ڪري ٿو جيئن ان کي ڏت جرڻ سھنجو ٿئي. ان سڄي مشق جو بنياد هوموسپين مئون ارتقائي زفر ۾ ماڻھو ٽيل فطري ساهدار ڪئون

جبلتون کسي کيس اڪثريتي روئين جي تابع ڪرڻ آهي.

هاڻي ان مشق تي عمل ڪندي جيڪو ان کي پنهنجي باقي سڄي حياتي جيئن جو تيئن بيان ڪري ان کي سماج جو عام فرد سمجهيو ويندو آهي ۽ جيڪڏهن ڪو اڙيو ٽڙيو اتامرو تي پيو ۽ اهي مشقون سندس جبلتون ڏت نہ ڪري سگهيون يا مشق ڪرائيندڙ ڪٽي ڪيس ماڻهو ٽيڻ جي وٽي ڏني تہ اهو باغي ڪوٺبو آهي.

مونکي تہ ايئن لڳندو آهي تہ مارڪسواد وري جھڙوڪر ان عام انسان کي اتامرو ماڻهو ٽيڻ جو دڳ ڏيندي آهي. ان جون مشقون، علم، تعليم، سوچ، سمجھ ۽ فڪر اطاعت واري موضوع کي هڪ اتامرو فرد ٽيڻ ۾ مدد ڪندي آهي.

اها منهنجي راءِ آهي.

شايع ڪيل ڪتاب

نمبر	ڪتاب جونالو	سال
ڪهاڻيون ۽ ڪٿائون		
١	هاريءَ جو پٽ	٢٠٢٠
٢	انڌي جي لٺ	٢٠٢١
٣	سرخ سلام	٢٠٢٢
۴	پلو ماڻهو	٢٠٢٣
۵	داپڙو	
۶	ڪارونجهر	
۷	منهنجي شهر جي قلوپطرا	
٨	ماسي ايسري	
٩	زندگيءَ ڏي موٽ	
١٠	ليڊر جي ڪرسي	

نمبر	ڪتاب جونالو	سال
١١	عجب سماج جي غجب ڪهاڻي	٢٠٢٤
١٢	ڳهيلڙا	
١٣	ڳونگو	
١٤	پالتو	
١٥	مت	
١٦	سونهن	
١٧	دل جو بار	
١٩	پَرَمَتڑِيو	٢٠٢٥
٢٠	ڇاڻو اَڻَ ڇاڻَ	
٢١	سانگ	
٢٢	وَگرُ سو وِهاءِ	
٢٣	اسان اياڻا ڏٺ پراڻا	
٢٤	هڻ ڏَئونکو ييِر تي	

نمبر	ڪتاب جونالو	سال
٢٥	ڪانگل طوطائي	
٢٦	لانگڙ لاهُ	
٢٧	سجاٽپ جو ڪالُ	
٢٨	اونڌي منجي	
٢٩	آزاد شهري ۔ غلام فرد	
٣٠	خالي پيالو، پُرِ!	
٣١	ايڏي رُجَ!!	
بلاگ		
١	زندگيءَ سان واقفيت	٢٠٢٠
٢	ساٿياٽيءَ جا سور	
٣	ڳالهيون پيٽ ورن ۾	
۴	گامونءَ جي ڳولها	٢٠٢١
۵	دلجاءِ	

نمبر	ڪتاب جونالو	سال
۶	ڳالھ مان ڳالھ	
۷	اوتاڪ	
۸	ڳالھ جو ڳجھ	
۹	سوچ ۽ لوچ	
۱۰	اڏورو پنڌ	
۱۱	دل جون ڳالھيون	
۱۲	ڳالھين جون ڳالھيون	
۱۳	جھان جون ڳالھيون	
۱۴	ھڪڙي ڳالھ چوان	
۱۵	لفظ لفظ زندگي	
۱۶	جيئن ڏڏ تيئن وڏ	
۱۷	نينھن	۲۰۲۲
۱۸	برقي ڪڇھريون	
۱۹	آنڊ مانڊ	

نمبر	ڪتاب جونالو	سال
٢٠	متان پسائين پاند	
٢١	ڏينهن ڏَني جا خواب	
٢٢	چئوماسو	
٢٣	اک اک جو ڦير	
٢٤	ڊِگو ۽ لاشَ	
٢٥	سکي ستابي سنڌ	
٢٦	اڏو گابرو سچ	
٢٧	پٽائي شناسي ۔ ياڳو پهريون	
٢٨	ساڃي ڪاپي ڏر	
٢٩	مهين جون ڳالهيون	
٣٠	هروپرو جون ڳالهيون	
٣١	عورت ۽ سنڌ	
٣٢	ٻارن جون ڳالهيون	٢٠٢٣
٣٣	نئون سال ۔ نوان خيال	

نمبر	ڪتاب جونالو	سال
٣٤	پنڌ پري	
٣٥	واهوندي وري آ	
٣٦	عالمي ڏينهن ۔ ياڳو پهريون	
٣٧	عقل پنهنجو ۔ مت پرائي	
٣٨	پيلا ٽانوَ	
٣٩	اکين ۾ ٽاڪُ	
٤٠	ڪڙو سچ	
٤١	فطرت جهڙا خيال	
٤٢	ڪنڀين جهڙيون ڳالهيون	
٤٣	پٽرن جو سماج	
٤٤	مند، موسم ۽ مينهن	
٤٥	ٽُڪَ جي بُک	
٤٦	عالمي ڏينهن ۔ ياڳو ٻيو	
٤٧	جِٹُنِ جهڙا خيال	

نمبر	ڪتاب جونالو	سال
۴۸	دَڳَ	
۴۹	ٿُورَ جو سُور	
۵۰	ٻتائي شناسي ۔ ياڳو ٻيو	
۵۱	تَتو آرهڙ	
۵۲	مَنجهان ٿُوڄَ نِهارِ	
۵۳	ونڻُ الٽو عام سين	
۵۴	عالمي ڏينهن ۔ ياڳو ٽيون	
۵۵	سَرَ، سينور، ڪنول	
۵۶	ڪوهيڙو ۽ پنڌ	
۵۷	ٻتائي شناسي ۔ ياڳو ٽيون	
۵۸	منڊل سماج	
۵۹	جنس، صنف، توليد	
۶۰	ڪٿوري	
۶۱	عالمي ڏينهن ۔ ياڳو چوٿون	

نمبر	ڪتاب جونالو	سال
۶۲	عالمي ڏينهن ۔ ياڳو پنجون	
۶۳	فطرت جا اولڙا	
۶۴	ساڃاھ جو سفر	۲۰۲۴
۶۵	ساڃاھَ جو سفر - ڊاڀو ٻيو	
۶۶	ڪوريئڙي جو ڇار	
۶۷	ساڃاھ جو سفر - ٽيون ڊاڀو	
۶۸	عالمي ڏينهن - ياڳو ڇهون	
۶۹	ساڃاھ جو سفر - چوٿون ڊاڀو	
۷۰	ساڃاھ جو سفر - پنجون ڊاڀو	
۷۱	ساڃاھ جو سفر - ڇهون ڊاڀو	
۷۲	ساڃاھ جو سفر - ستون ڊاڀو	
۷۳	ساڃاھ جو سفر - اٺون ڊاڀو	
۷۴	ساڃاھ جو سفر - نائون ڊاڀو	
۷۵	ساڃاھ جو سفر - ڏھون ڊاڀو	

نمبر	ڪتاب جونالو	سال
٧۶	ساڃاھ جو سفر - يارھون ڀاڱو	
٧٧	ساڃاھ جو سفر - ٻارھون ڀاڱو	
٧٨	ساڃاھ جو سفر - تيرھون ڀاڱو	
٧٩	ساڃاھ جو سفر - چوڏھون ڀاڱو	
٨٠	ساڃاھ جو سفر - پندرھون ڀاڱو	
٨١	ساڃاھ جو سفر - سورھون ڀاڱو	
٨٢	ساڃاھ جو سفر - سترھون ڀاڱو	
٨٣	ساڃاھ جو سفر - ارڙھون ڀاڱو	
٨۴	ٻٽائي شناسي ۔ ياڳو چوٿون	
٨۵	ساڃاھ جو سفر - اٺويھون ڀاڱو	
٨۶	ساڃاھ جو سفر - ويھون ڀاڱو	
٨٧	ڊِيدَ	٢٠٢۵
٨٨	ٻہ چار پيرڑا ڪٽان	
٨٩	عالمي ڏينھن ستون ياڳو	

نمبر	ڪتاب جونالو	سال
٩٠	ڳالهيون منهنجي ڳوٺ جون	
٩١	عالمي ڏينهن انون ياڳو	
٩٢	ڪوڙو ڪُفُرُ	
٩٣	تياڏ و ڏڻ ڳهرن	
٩۴	ڪَڪُ بہ سهارو	
٩۵	هڪ سج ٻيا پاڇا	
٩۶	دونهون، ڏُڏڙِ ۽ دَڳَ	
٩٧	عالمي ڏينهن ـ نائون ياڳو	
٩٨	عالمي ڏينهن ـ ڏهون ياڳو	
٩٩	سَڏَ، پڙاڏاءِ گونجار	
١٠٠	هلڪو هٽ	
١٠١	لکان لکي نہ سگهان	
١٠٢	عالمي ڏينهن ـ يارهون ياڳو	
١٠٣	عالمي ڏينهن ـ ٻارهون ياڳو	

نمبر	ڪتاب جونالو	سال
١٠۴	پڇا نہ منجھٹا	
١٠۵	عالمي ڏينهن ۔ تيرهون پاڳو	
عام جي صحت		
١	وبا جا ڏينهن	٢٠٢٠
٢	خوراڪ ۽ صحت	
٣	ڪورونا ۽ ڪورونا	٢٠٢١
۴	وبا جون ڳالهيون	
۵	وڇڙندڙ بيماريون	
۶	خوراڪ ۽ دلجاءِ	٢٠٢٢
٧	عالمي وبا ۽ اوميڪران	
٨	صحت جي ساجاهَ - پهريون ڏاهو	٢٠٢۴
٩	صحت جي ساجاهَ - ٻيو ن ڏاهو	
١٠	صحت جي ساجاهَ - ٽيون ڏاهو	

نمبر	ڪتاب جونالو	سال
١١	صحت جي ساڃاهَ - چوٿون ڀاڱو	٢٠٢٥
١٢	صحت جي ساڃاهَ - پنجون ڀاڱو	
١٣	صحت جي ساڃاهَ - ڇهون ڀاڱو	
چوٽيون		
١	نيون چوٽيون ۔ پاڳو پهريون	٢٠٢٢
٢	نيون چوٽيون ۔ پاڳو ٻيون	٢٠٢٥
شاعري		
١	سنڌوءَ ڪپ تي	٢٠٢٠
٢	وفا جا بندي ۔ ترجما	
٣	ڏرتيءَ جي ڏوڙ	
۴	انتظاري ۔ اردو	
۵	دل جا حال	

نمبر	ڪتاب جونالو	سال
۶	پورائي	
۷	ڪبوتري	۲۰۲۱
۸	ڪڙڪٻيتو	
۹	چيڪلو	
۱۰	دل جي موسم	
۱۱	دل جهرڪين جو جوڙو	۲۰۲۲
۱۲	ابتا سبتا ليکا	
۱۳	جڏهن هوش آيو	
۱۴	انڌو شهر	
۱۵	Strings	
۱۶	شوخ هوا	۲۰۲۳
۱۷	ڪڏهن ڪڏهن ته سارجو	
۱۸	وڻ، آسمان ۽ زندگي	

نمبر	ڪتاب جونالو	سال
١٩	ٽيڑو	
٢٠	آڪيرو	
٢١	سنيهو ستڻ ۾ . هڪ ستا	
٢٢	بيت	
٢٣	سنيهو ستڻ ۾ . ٻه ستا	
٢۴	سنيهو ستڻ ۾ . ٽي ۽ پنج ستا	
٢۵	سنيهو ستڻ ۾ . چئوستا	
٢۶	بک جا فصل	
٢٧	وايون گيت غزل	
٢٨	ابي جي نالي . ترجما	
٢٩	عجب نظارا	
٣٠	فطرت جا رنگ روپ	
٣١	ذات ڪُذات	
٣٢	نوان سر	

نمبر	ڪتاب جونالو	سال
٣٣	ڪراڙ جو ڪوي	
٣٤	منظر ڪُمنظر	
٣٥	هڪڙو سج هزارين ساهَ	٢٠٢٤
٣٦	دادلي دِلِ	
٣٧	ماڪَ جا پيرون	
٣٨	ساروٽيون	
٣٩	لايو سجايو	
٤٠	سج جهڙو پرين	٢٠٢٥
٤١	پاٽيءَ جو ذائقو	
٤٢	ياري باشي	
ترتيب		
٢٠٢٢		
١	ليکن جو ليکو . ڪهاڻيون	

نمبر	ڪتاب جونالو	سال
٢	ليکن جو ليکو ـ صحت، انديشا ۽ امڪان	
٣	مهين جي متيءَ جو شاعر.	
۴	سنڌ جو بلاگرعبدالرحمٰن ـ حميد سومرو	
۵	منهين جو سرجٹهار. حميد سومرو	
۶	ليکن جو ليکو ـ بلاگ	
٢٠٢٣		
٧	مينهن نينهن نياڻ. حميد سومرو	
٨	ليکن جو ليکو ـ ڪهنبي رتيون ڳالهيون	
٩	مت جي ڪٹ - حميد سومرو	
١٠	ليکن جو ليکو ـ خيالن جي چٹسالي	
١١	سرن سندو سنگ ـ حميد سومرو	
١٢	ليکن جو ليکو ـ ڦلڙين جهڙا خيال	
١٣	ليکن جو ليکو ـ ڪوهيڙي ورتل پنڌ	

نمبر	ڪتاب جونالو	سال
١۴	ڪوهيڙي جو پنڌ - وسيم عباس	
١۵	پگهر جو پيار- حميد سومرو	
١۶	ليکن جو ليکو . بيمثال پورهيو	
١٧	راءِ بڻجي ٿي راهَ - حميد سومرو	
١٨	ليکن جو ليکو . اگهيو ڪائو ڪچ	
١٩	ليکن جو ليکو - پڙهندڙ پاڻ پڙهن	
٢٠	ليکن جو ليکو - وجايل دڳ جي ڳولها	
٢١	ليکن جو ليکو - سرخ سويرن جو شاعر	
٢٢	ليکن جو ليکو . وکرو ليکڪ انوکا ليک	
		٢٠٢۵
٢٣	ليکن جو ليکو . تصوير ڪهاڻيون	
٢۴	اميدن پرئي آئيندي جو پنڌ . حميد سومرو	

